

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra policejních činností

**„Donucovací“ prostředky a zbraně četnictva v letech
1918-1939**

Bakalářská práce

Coercive measures and weapons of gendarmerie in 1918-1939

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
plk. v. v. Mgr. Radek Galaš

AUTOR PRÁCE
Kristýna Soukupová

Praha
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce s názvem „Donucovací“ prostředky a zbraně četnictva v letech 1918-1939 je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 9. března 2023

Kristýna Soukupová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, plk. v. v. Mgr. Radkovi Galašovi, za jeho vstřícnost, odborné rady a také cenné informace poskytnuté při vypracování této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou donucovacích prostředků a zbraní používaných československým četnictvem v letech 1918–1939 na území Československé republiky. Úvod seznamuje s tímto bezpečnostním sborem a jeho historií. V hlavní části jsou vymezeny především jednotlivé takzvané donucovací prostředky ale i chladné a palné zbraně typické pro uvedenou dobu. V souvislosti s tím podávám pohled na oprávnění spjatá s použitím takových prostředků a zbraní při zakročování četnictva. Na závěr je téma stručně srovnáno se současným stavem u Policie České republiky z pohledu dostupných donucovacích prostředků, zbraní a jejich použití. Cílem mé práce je přiblížit historii výzbroje týkající se jednoho z prvních bezpečnostních sborů na našem území.

KLÍČOVÁ SLOVA

Četnictvo, četník, donucovací prostředky, zákon o četnictvu, služební instrukce četnictva, zbraň, použití zbraně.

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the issues of coercive measures and weapons used by the Czechoslovak gendarmerie in 1918-1939 in the territory of the Czechoslovak Republic. In the introduction, the work introduces this law enforcement and its history. In the main part, the individual so-called coercive measures are defined, but also the cold and flammable ones typical for the mentioned period. In connection with this, it gives a view of the authorizations connected with the use of such means and weapons in the intervention of the gendarmerie. At the end, the topic is briefly compared with the current state of the Police of the Czech Republic from the point of view of available coercive measures, weapons and their use. The aim of the work is to describe the history of one of the first law enforcement in our territory.

KEYWORDS

Gendarmerie, gendarme, coercive measures, law of the gendarmerie, service instructions of the gendarmerie, weapon, use of weapon.

Obsah

Úvod.....	7
1. Historický vývoj četnictva	9
2. Základní právní úprava použití donucovacích prostředků a zbraně československého četnictva v letech 1918-1939	12
2.1. Zákon č. 299/1920 Sb. o četnictvu	12
2.2. Rukověť četnictva, služební instrukce pro četnictvo	13
3. Zbraně a donucovací prostředky používané československým četnictvem v letech 1918-1939.....	15
3.1. Výzbroj četnictva	15
3.1.1. Střelné zbraně	18
3.1.2. Šavle a bodáky	25
3.1.3. Obušek	28
3.1.4. Svěrací řetízky	29
3.1.5. Signální prostředky používané četnictvem	30
4. Oprávnění použití zbraně a donucovacích prostředků četnictvem	32
4.1. Jednotlivé způsoby zakročování.....	33
4.2. Oprávnění použití donucovacích prostředků a zbraní četnictvem	35
4.3. Oprávnění použití zbraně	37
4.3.2. Nutná obrana, nebezpečný zločinec.....	43
5. Výcvik použití zbraně.....	45
6. Reálné příklady použití donucovacích prostředků a zbraní četníky	47
7. Oprávnění použití donucovacích prostředků a zbraně PČR v současnosti 51	
7.1. Srovnání Policie ČR a československého četnictva z pohledu problematiky použití zbraní a donucovacích prostředků	53
Závěr.....	58
Seznam použité literatury.....	60

Seznam příloh.....	63
Přílohy práce.....	64

Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou takzvané donucovací prostředky a zbraně československého četnictva v letech 1918-1939. Toto téma jsem si zvolila jakožto vlastní, jelikož se již od dětství s oblibou věnuji historii vojenství. Tedy mám k historii jako takové velmi blízký vztah. Období československého četnictva jsem si vybrala zejména na základě toho, že sloužím jako policistka u Policie České republiky a toto téma úzce souvisí s vývojem bezpečnostních sborů na našem území. Hlavním obsahem tohoto tématu je vymezení prostředků a zbraní, které mělo československé četnictvo v rámci svého výkonu k dispozici. S tímto jsou spojená i oprávnění k jejich použití, která budou součástí hlavního tématu práce.

V této práci se z úvodu zaměřím v krátkosti na historii četnictva. Zejména jeho vznik a následný vývoj. Další část bude věnována vymezení základní zákonné úpravy týkající se uvedeného bezpečnostního sboru.

Hlavní část věnuji jednotlivým typům zbraní a prostředků, kterými četnictvo disponovalo v letech 1918-1939. Pojednáno bude o každé ze zbraní zvlášť, přičemž budou zprvu rozděleny dle základních vlastností na palné a chladné. V souvislosti s výčtem jednotlivých zbraní se stručně zaměřím i na výcvik četníků. Další kapitolou hlavní části budou i jednotlivé způsoby zakročování četnictva. K tomu, aby bylo možné zbraně při zákroku užít, bylo pochopitelně nutné stanovit konkrétní oprávnění k samotnému použití a s tím spojené povinnosti. Tomuto bude taktéž věnována značná část uvedené práce.

K závěru se budu věnovat donucovacím prostředkům, kterými disponuje Policie České republiky v současnosti. Zmíním také oprávnění použití zbraně a donucovacích prostředků dle zákona číslo 273/2008 Sb. o policii. V závěrečné části dále porovnáám prostředky užívané četnictvem v letech 1918-1939 a policií ve stavu k roku 2022. Součástí tohoto srovnání bude i vymezení rozdílů jednotlivých oprávnění spojených s použitím zbraně. Před tímto jako zajímavost uvedu i několik reálných případů, kdy došlo k použití zbraně četníkem.

Pro vypracování bakalářské práce jsem využila zejména mnoha historických zdrojů ale i dobových fotografií, na kterých je možné pozorovat vývoj

československého četnictva. Velmi přínosná pro mě byla i návštěva knihovny Vojenského historického ústavu a také studium v Muzeu Policie České republiky.

Cílem mé práce je především přiblížit historii československého četnictva z pohledu vývoje předepsané výzbroje a takzvaných donucovacích prostředků v návaznosti na jejich použití. V současnosti užívaný pojem „donucovací prostředky“ bude užíván v této práci pro snadnější pochopení a přiblížení se dané problematice.

1. Historický vývoj četnictva

Historii četnictva nelze samozřejmě vymezit pouze na dobu existence Československého státu. Tento takzvaně bezpečnostní sbor totiž vznikl mnohem dříve.

Po několika neúspěšných pokusech se teprve v roce 1849 podařilo předložit návrh na jeho zřízení. Alexander Bach (svobodný pán) tento návrh předložil císaři Františku Josefu I. s ohledem na vzrůstající kriminalitu. Na základě tohoto návrhu císař souhlasil se zřízením četnictva pro území celé monarchie a pověřil ministra vnitra Bacha, aby ujednotil názory a postoje s ostatními ministerstvy. V červenci 1849 pak byl organizací a vlastním založením pověřen generál Johan von Kempen z Fichtestammu. Ten okamžitě začal s výstavbou 16 četnických pluků, které vedle pěšího obsahovali i jízdní mužstvo, a zároveň určil i pevnou organizační strukturu. Dne 19. ledna 1850 byl vydán Prozatímní organický zákon o četnictvu v císařství Rakouském č. 19 z 16. ledna 1850. O dva dny později 18. ledna 1850 vydalo ministerstvo vnitra nařízení o zřízení četnictva čili Gendarmerie, platné ve všech korunních zemích. Pro Čechy byl zřízen pluk č. 2 se sídlem v Praze, pro Moravu a Slezsko č. 3 se sídlem v Brně. Četnictvo se stalo součástí vojska a bylo podřízeno vojenské soudní moci, a jak zákon uváděl, bylo „ustanoveno, aby udržovalo na všechny strany bezpečnost a pokoj a pořádek“. Šlo tedy o vojensky organizovaný strážní sbor, který podléhal ministerstvu války.¹ V následujících letech došlo k rozdělení území na Rakousko a Uhersko. Toto se samozřejmě odrazilo i na četnictvu, které se následně začalo vyvíjet odděleně. My se samozřejmě zaměříme na část Rakouskou. Změny se týkaly především podřízenosti sboru. Teprve v roce 1876 došlo k ustálení a četnictvo místo tří nadřízených subjektů spadalo jednoznačně do kompetence ministerstva zeměbrany. K tomuto byl přijat nový zákon a četnictvo bylo definováno jako „vojensky organizovaný strážní sbor, určený ku udržování práva, pořádku, klidu a bezpečnosti“. Za tímto stál Jindřich rytíř Giesl von Gieslingen, kterého lze také považovat za zakladatele moderního četnictva.

¹ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s.14. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

První světová válka se četnictva samozřejmě také dotkla. Několik četníků bylo odveleno k polnímu četnictvu, jehož úkolem byl výkon služby polní policie u armády v poli. Původně se mělo jednat o plnění pomocných úkonů, ale v průběhu války došlo k zapojení četníků do přímých bojů. I v této době však musela zůstat zachována běžná služba, která byla samozřejmě poznamenána snížením početních stavů.

Dalším důležitým milníkem je vznik Československého státu, ke kterému došlo dne 28. října 1918, převzetím vlády Národním výborem. Četnictvo bylo následně podřízeno ministerstvu vnitra s částečným vlivem ministerstva obrany. Organizace četnictva vycházela i nadále z rakouského vzoru. Se vznikem republiky nastal zásadní problém týkající se pohraničí. Zde totiž sloužili především muži německé národnosti, kteří se odmítli ztotožnit s podřízením se Čechům. Dalším problémem byla i jazyková bariéra, protože se jednalo o četníky hovořící pouze německým jazykem a úředním jazykem stala čeština. Velká část těchto četníků tedy z území odešla a následkem toho došlo k citelné ztrátě mužstva. Většina těchto četníků se ovšem tímto svým krokem dopustila dezerce, která byla samozřejmě trestná podle vojenských zákonů. Navíc řada stanic zůstala zcela opuštěna. To vedlo ke značnému zhoršení bezpečnostní situace v opuštěných revírech.² Zajímavostí je, že právě díky obavám z odchodu dalších četníků pro jazykový problém, byl dne 11. února vydán výnos ministerstva vnitra, který ukládal možnost doučení se jazyka. Toto však v praxi příliš nefungovalo a německy hovořící četníci se odmítali naučit česky. Na základě toho byl vydán výnos ministerstva vnitra, který stanovil předložení dokladu o nabytém vzdělání českého jazyka ve škole nebo složení zkoušky z češtiny. K tomuto mělo dojít během roku 1922. V roce 1920 došlo k přijetí nového návrhu zákona o československém četnictvu pod číslem 299 Sb. Právě tímto zákonem bylo přesněji upraveno použití zbraně. Zákon dále určil definitivní podobu organizační struktury četnictva. Důležitým předpisem byla dále Služební instrukce, která byla však v průběhu let pouze pozměňována. Tento předpis se věnoval problematice četnické služby, která se dělila na četnickou službu obyčejnou a zvláštní.

² GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 49. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

Obyčejnou službou se rozuměla taková činnost, která byla vykonávána jako běžné povinnosti četnictva. Zvláštní službou se rozuměl výkon služby, při které byla vykonávána zvláštní vrchnostenská nařízení.

Československé četnictvo se od svého osamostatnění poměrně stabilizovalo, avšak v roce 1939 došlo ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Protektorátní četnictvo muselo ze své výstroje ale i výzbroje odstranit veškeré znaky připomínající příslušnost k Československé republice. Dne 28. 3. 1944 bylo vydáno vládní nařízení číslo 77/1944 Sb. o protektorátní policii. Ustanovení § 1 Policejní výkonná moc uvádí následující: V Protektorátu Čechy a Morava náleží policejní výkonná moc, pokud na základě zvláštních ustanovení nepřísluší říšským orgánům, protektorátní policii.³ Protektorátní policie byla dle tohoto nařízení rozdělena na uniformovanou a neuniformovanou. Dle ustanovení § 3 k uniformované protektorátní policii náleželo i četnictvo.

Četnictvo pochopitelně za dobu své existence prošlo velkým vývojem, a to ať v oblasti změn předpisů, výzbroje ale i výstroje. Od svého vzniku mělo k dispozici řadu prostředků, které jim sloužily k udržení veřejného pořádku a bezpečnosti.

Dle předpisů vydávaných pro československé četnictvo se neužíval pojem donucovací prostředky. Služební instrukce četnictva tyto prostředky označovala jako takové, jimiž účel zakročení jest zajištěn. Dalším často užívaným termínem byly prostředky mírnější.

³ Vládní nařízení č. 77/1944 Sb., o protektorátní policii v posledním znění.

2. Základní právní úprava použití donucovacích prostředků a zbraně československého četnictva v letech 1918-1939

Československé četnictvo bylo definováno jako „vojensky organizovaný sbor strážný, jenž určen jest k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných úřadů státních udržoval v celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost.“⁴ Právní úprava použití donucovacích prostředků a použití zbraně československého četnictva na území Československa v letech 1918-1939 byla zakotvena především v zákoně č. 299 vydaného 14. dubna roku 1920 o četnictvu, který vycházel z rakouského osvědčeného vzoru. Do této doby se četnictvo řídilo zákonem č. 1/1895 ř. z. o četnictvu ze dne 25. prosince 1894. Dále bylo toto téma zpracováno v komentované sbírce předpisů pro četnictvo, kterou vydal špkt. Josef Erhrat pod názvem Rukověť četnictva, odkazující se na výše uvedený zákon. Úkoly a oprávnění četníků byly vymezeny Služební instrukcí pro četnictvo. Jedním ze služebních předpisů četnictva byl i Předpis o zbraních a střelbě četnictva vydaný ministerstvem vnitra pod číslem jednacím 39.795-13-1925 ve Věstníku četnictva č. 13 z roku 1925. Dalším důležitým služebním dokumentem, který byl vydán dne 20. září 1928 ve Věstníku četnictva byl předpis o zavedení a nošení četnické služební šavle.

2.1. Zákon č. 299/1920 Sb. o četnictvu

V březnu 1920 se Národní shromáždění usneslo, že bude projednán návrh zákona o četnictvu. Dne 17. ledna 1920 předložila vláda osnovu zákona, která byla nejdříve přikázána výboru státně – zřízeneckému, později však výboru ústavnímu. Návrh vycházel z faktu, že postavení a služba četnictva jsou doposud upraveny pouze zákonem o četnictvu č. 1 ř. z. z roku 1895. Na Slovensku platily v tomto směru zákony uherské. Návrh vlády konstatoval, že dosavadní organizace četnictva se velmi dobře osvědčila, a to i na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Zákonodárci zcela správně konstatovali, že vzhledem k dosavadnímu fungování sboru „nebylo by dobře měnit u četnictva to, co změny nevyžaduje, důležité

⁴ Zákon č. 299/1920 Sb., o četnictvu ve znění k 31.1.1928, §1.

služby, které četnictvo pro stát obzvláště v nynější době koná, nepřipouštějí naprosto, aby se prováděly právě nyní pokusy o nějakou novou, posud nevyzkoušenou organizaci četnictva.“ Základním požadavkem tedy bylo nezasahovat příliš do organizace a struktury četnictva a pouze jej přizpůsobit novému státnímu uspořádání a „vyhověti přitom, pokud se to s úkoly četnictva srovnati dá, přáním proneseným z veřejnosti neb z řad četnických.“ Nový návrh v podstatě ponechal v platnosti dosavadní zásady pro službu a pouze je přizpůsobil nové organizaci úřadů tak, aby co nejvíce vyhovovaly připravovanému zákonu o okresních a župních úřadech. Dále bylo „přesněji stylizováno ustanovení, kdy smí četník užiti zbraně, aby nebylo, lze je vykládati extensivně.“⁵

Zákon nabyl účinnosti dne 6. června 1920 a obsahoval pouhých 27 paragrafů. Zákonný podklad použití zbraně nalezneme v ustanovení § 13 zákona o četnictvu ze dne 14. dubna 1920 ve znění zákona ze dne 31. ledna 1928 čís. 28 Sb. Četník konající službu smí, podle okolností případu užít zbraně jen v případech stanovených tímto zákonem.

2.2. Rukověť četnictva, služební instrukce pro četnictvo

Rukověť četnictva je publikací vydanou četnickým štábním kapitánem Josefem Erhartem. Jedná se o komentovanou sbírku předpisů pro četnictvo obsahující celkem tři části. Část první je věnována předpisům obou platných trestních řádů v rozsahu pro bezpečnostní úřady a orgány. Druhá část obsahuje podrobné vysvětlivky ke služební instrukci pro četnictvo. Ve třetí části je uveden zákon o četnictvu, organizační předpisy pro četnictvo a Služební instrukce pro četnictvo. Publikace sloužila zejména jakožto učební pomůcka.

Služební instrukce vydané 20. března roku 1895 zůstaly v platnosti, byly pouze doplněny a upraveny, aby odpovídaly nové situaci.⁶ Doplnění a upravené výnosy vydávalo Ministerstvo vnitra Československé republiky, přičemž nebylo zapotřebí souhlasu poslanecké sněmovny nebo vlády. První změna proběhla

⁵ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 124. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

⁶ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 73. ISBN 80-902670-0-9.

v roce 1923 a následně v letech 1924, 1926, 1928 a 1932. Předpis je rozdělen do pěti hlav, obsahujících celkem 171 ustanovení. Hlava I. pojednává o postavení a činnosti četnictva, jejich podřízenosti či vztahům k jiným orgánům. Hlava II. se zabývala samotným chováním četníků, jejich povinnostmi nebo tím, jaké jim byly uděleny zákazy. Hlava III. Stanovovala druhy služby a stanovovala službu obyčejnou a zvláštní. Hlava IV. Upravovala postup četníků při jejich zakročování, to znamená při zatýkání osob, použití zbraně nebo i eskortách. V rámci této kapitoly jsou vymezeny i prostředky tzv. mírnější, o kterých bude pojednáno dále, nebyly však uvedeny v zákoně o četnictvu. Hlava V. upravuje postupy pro velitele na všech řídicích úrovních četnictva.

3. Zbraně a donucovací prostředky používané československým četnictvem v letech 1918-1939

Dle služební instrukce četnictva byla jedna z ukládaných povinností definována tak, že četník, který odchází do služby musí být nejen dle předpisů ustrojen, nýbrž vždy dle předpisu zpravidla úplně vyzbrojen (tj. karabinu nebo pistoli míti nabitou, bodák vztýčen), musí míti svěrací (a spojovací) řetízky, zápisník, služební knížku, obvazový balíček a pátrací pomůcky.⁷ Prostředky, kterými měl být četník vyzbrojen, byly definovány jako: četnická karabina, pistole, soukromé krátké stříelné zbraně, určený počet nábojů, obušek, četnická služební šavle a bodák, přilba či píšťalka. V § 65 odst. 5 služební instrukce jsou uvedeny další prostředky, kterých může četník při zakročování užít a jsou označovány jako mírnější. Jedná se o napomenutí hlasem rozkazovacím, zatčení, přiložení svěracích řetízků, pronásledování prchajícího honěním, případně použití služebního psa a vyzvání osob nahodile přítomných k pomoci. Tyto prostředky jsou považovány za ty, které by měl po uvážení četník užít před samotným použitím zbraně. To neplatí v případě, že by použitím takových prostředků nebylo možné dosáhnout sledovaného účelu nebo by bylo jejich použití neúčinné.

3.1. Výzbroj četnictva

Četnictvo od svého samotného vzniku jako ozbrojený bezpečnostní sbor pochopitelně disponovalo výzbrojí. Vždy se jednalo o lehké „pěchotní“ zbraně, které více či méně vyhovovaly charakteru vykonávané služby.⁸ Výzbroj československého četnictva byla v počátečních fázích totožná s výzbrojí četnictva bývalé monarchie. Později samozřejmě docházelo k některým změnám. Od konce roku 20. let byl výzbrojní systém totožný s oním před rokem 1918, přirozeně ovšem s modifikacemi a modernizacemi.⁹ V této kapitole bude pojednáno jak o zbraních takzvaně chladných, tak i palných.

⁷ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 197–198.

⁸ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 309. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

⁹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 104. ISBN 80-902670-0-9.

Z palných zbraní byly využívány především dlouhé zbraně – pušky ale i krátké zbraně- revolvery, pistole. Dlouhé zbraně byly základem výzbroje četníka. Pistole byly určeny zprvu pro důstojníky četnictva a gážisty mimo hodnostní třídy. V roce 1922 bylo rozhodnuto o tom, že budou pistolemi vyzbrojeni všichni důstojníci a vrchní strážmistři četnictva. Chladnými zbraněmi jsou míněny šavle a bodáky odpovídající užívané zbraně. Zbraně určené pro výzbroj četnictva byly označovány zkratkou ČET.

O tom, jakou zbraní bude četník do služby vyzbrojen, rozhodoval velitel stanice. Na toto byl brán zřetel zejména dle druhu služby. Bez karabiny, vyzbrojen pouze pistolí mohl četník konat službu, pokud nebyl předpoklad, že se ocitne v situaci, kde by karabinu postrádal. Hlavním faktorem při rozhodování o výzbroji četníka bylo jak zajištění jeho vlastní bezpečnosti, tak zajištění výkonu služby. Mohlo se jednat například o službu, kdy byly vykonávány administrativní úkony související s vyšetřováním, přítomnost u soudu, služba v lázeňských místech nebo na nádražích, při sportovních závodech ale i při eskortě vězňů prováděné výhradně vlakem. Bez karabiny se dále vykonávala služba konaná na kole nebo lyžích, kdy by při takovém výkonu překážela. Například u četníka, který využíval služebního psa, postačilo vyzbrojení pistolí, avšak za podmínky, že s ním bude vyslán četník vyzbrojený karabinou.

Nošení šavlí a bodáků bylo upraveno také podle výkonu služby. Četnickou šavli bylo možné nosit i mimo službu, v případě, že nebyla předepsána šavle vycházková. Z nošení šavle do služby bylo uděleno několik výjimek. Například se jednalo o službu vyžadující speciální výstroj, jako horolezecká nebo lyžařská, kdy se k této výstroji nosí buď pistole a bodák nebo karabina s bodákem. Při jízdě na kole se šavle zpravidla nenosila, ale bylo možné jí připevnit k vidlici předního kola tak, aby při jízdě nepřekážela. Pátrací hlídka při jízdě na motorovém kole si šavli brala v počtu alespoň pro jednu osobu a umísťovala se v přívěsném vozíku. Při předepisování služby byl ve staniční knize vždy poznamenán způsob výzbroje počátečními písmeny příslušných zbraní: karabina – „K“, pistole - „P“ ,

šavle - „Š“, bodák- „B“. Bodák se uváděl jen tehdy, nebyl-li četník ozbrojen karabinou.¹⁰

Do výzbroje četnictva byla zařazena i přilba. Tato byla určena k nošení ve službě obchůzkové, polní ale i ve službě dozorčí a dalších službách bezpečnostních. Československé četnictvo však přilbu od vzniku republiky nenosilo, byla totiž zakázána. V následujících letech se o zavedení četnické přilby začalo opět uvažovat. Dne 9. března roku 1928 byl vydán výnos ministerstva vnitra č. 15.144-13 o zavedení přileb pro četnictvo a dále předpis ministerstva vnitra, který upravoval jejich nošení. Ministerstvo vnitra zavádí dnem 1. května 1928 přilby jako součástku služební výzbroje. Četnická přilba jest zhotovena ze zaječích a králíčních chlupů, ztužena šelakem, dekatována, impregnována, opatřena postranními ventilačními otvory a ztuženými plechovými kroužky. Má šedozelenou barvu četnického stejnokroje. Vnitřek přilby jest opatřen duchesovou podšívkou a tamborovaným koženým potítkem. Podélný průřez hořejší hlavy jest opatřen ozdobným kovovým hřebínkem, přední část vhodně ozdobeným středním státním znakem. Hlavu přilby odděluje od kraje ozdobný kovový proužek, okraj pak jest lemován plochou trubičkou. Veškeré kovové ozdoby jsou lisovány z kaleného pakfonu. Po stranách přilby u samého okraje jest připevněn řemínek (podbradník), opatřený posuvkami. Přilbami budtež opatřeni všichni gážisté mimo služební třídy a výkonní důstojníci, konající bezpečnostní službu, ze zásob zemských četnických velitelství. Konservování přilby dlužno věnovati náležitou péči a s ní vždy co nejšetrněji zacházeti, aby nebyla předčasně opotřebována nebo poškozena. Přilby náleží k četnické výzbroji a platí tudíž stran účtování výloh za opravy a doplňování přilb předpisy, týkající se výzbroje vůbec.¹¹ Podbradník, měl být dle předpisů užíván při zařazení četníka do oddílu a při službě obchůzkové pouze tehdy, bylo by to nutné nebo účelné. O tomto rozhodoval zpravidla velitel nebo velitel hlídky.

¹⁰ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 10. ISBN 80-902670-0-9.

¹¹ *Věstník četnictva*. Praha: Redakce v ministerstvu vnitra, 1928, X., číslo 4.

I když četník není ve službě a objevuje se na veřejnosti ve stejnokroji, musí býti vždy dle předpisu ustrojen a poboční zbraní ozbrojen, protože v případě potřeby jest oprávněn i mimo službu zakročiti.¹²

3.1.1. Střelné zbraně

Četnictvo využívalo zejména palné zbraně rakouské výroby, přičemž pušky tvořily základ výzbroje četnictva. Jednalo se zprvu především o opakovací pušku Mannlicher vz. 90 a vz. 95 se zásobníkem celkem na 5 nábojů, ráže 8 mm. Činnost obou zbraní byla v podstatě stejná. Jednalo se o zbraň s přímo tažným závěrem. V případě, že byla klika závěru v přední poloze, měla zbraň uzavřený závěr. Ozuby závorníku zapadaly do příčných žlábků v pouzdru závěru a lišta vytahovače byla v předním západu na závorníku. Tahem kliky závěru dozadu docházelo k otevření závěru. Pohyb kliky se přednášel šroubovitě točenými lištami uvnitř na závorník, který se točil o 90° doleva. Mechanismus v závěrečné fázi narazil na zádržku spouště. Při nabíjení se zásobník s náboji položil na tzv. zdvihači a jeho výstupek na zadní stěně směřoval vzhůru. Palcem pravé ruky byl rámeček s náboji stlačen do nábojníště. Závěr se uzavřel silným tlakem ruky na držadlo kliky směrem vpřed. Tím došlo současně k zasunutí náboje do nábojové komory. Úderníkovou pružinou byl vymrštěn úderník vpřed a zápalník narazil otvorem v lůžku na zápalku nábojnice. Došlo tak k zapálení prachové náplně v nábojnici a výstřelu.¹³ Puška vz. 90 se od pušky vz. 95 lišila v jednotlivých součástkách např. v závěru, hledí nebo podavači. Dalším rozdílem bylo, že puška vzoru 90 byla bez bodáku dlouhá 1005 mm a vážila 3,29 kg, zatím co puška vzor 95 byla o 5 mm kratší a její váha byla o 130 gramů nižší. Pušky vzoru 90 byly postupně nahrazovány puškami vzoru 95. Velmi podrobně jsou výše uvedené pušky popsány v Předpise o zbraních a střelbě četnictva. V první části tohoto předpisu byly vyjmenovány jednotlivé části zbraně Mannlicher vz. 90 a vz. 95: hlaveň, mířidla, závěr, pouzdro závěru, spoušťadlo, schránka s podavačem, pažba, kování, bodák s pochvou a další potřeby. Jako další potřeby byla označována čistící souprava, která se skládala z čistící šňůry se soupravou motouznic

¹² ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 205.

¹³ SPURNÝ, Miroslav. *Almanach příspěvků z X. Konference policejních historiků 2015*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2016, s. 361. ISBN 978-80-86466-97-2.

a šroubováku. Četník se v tomto předpise dále dočetl o funkčnosti jednotlivých částí zbraní, tedy o tom, jakým způsobem fungovaly a jak je používat. Velký důraz byl kladen i na údržbu svěřených zbraní. To, jakým způsobem se četník o zbraň staral, mělo vliv na její výkonnost a funkčnost. Ve stati č. 5 zmíněného předpisu byly popsány i závady, které se při střelbě z karabiny mohou vyskytnout. Takové závady mohly vznikat jak chybami samotných četníků, poškozením karabin ale i použitím vadného střeliva. Pro uvedené zbraně se užívalo předepsané střelivo vz. 93. Nábojnice se skládala z prachové náplně, zápalky a střely, kdy byla její vyčnívající část potažena namáčecím voskem z důvodu ochrany pláště a namaštění vývrtu při výstřelu.¹⁴ Střelivo bylo nutné ukládat především v suchu a čistotě. Pro účely cvičení sloužily tzv. školní náboje, které byly složeny z nábojnice vz. 90 nebo 93, bez zápalky. Střela tohoto náboje byla vyrobena ze dřeva, jako zátka, která byla pevně zasazená v uvedené nábojnici.

V roce 1935 byly zavedeny do výzbroje četnictva pušky vyráběné ve Státní Zbrojovce Brno, vzoru 33, označované také jako četnické karabiny. Jednalo se o krátkou pušku systému Mauser, která byla odvozena od armádní pušky vzoru 24, kterou četnictvo prvotně jako takovou odmítlo z důvodu, že se jednalo o těžkou pušku. Zbraň byla určena speciálně pro četnictvo a finanční stráž. Puška vzoru 33 byla ráže 7,92 mm s nábojovou schránkou pro pět nábojů, její délka činila 1100 mm bez nasazeného bodáku a vážila 3,48 kg. Bodák vz. 33 byl součástí pušky a to včetně řemene k pušce vz. 24. Od pušky vz. 24 se lišila jak již zmíněnou hmotností, tak například i klikou závěru, vybráním pažby pod klikou závěru či umístěním základny mušky. Do služby to byla jistě pěkná, příjemná a lehká zbraň. Krátká hlaveň a nízká hmotnost však na straně druhé přinášely i jisté nevýhody. Především větší rozptyl a to zejména při střelbě s nasazeným bodákem. Ve stádiu příprav sériové výroby se zvažovala i možnost opatřit příčky bodáků vz. 33 přídatnou muškou, což nakonec realizováno nebylo. Pušky vz. 33 byly nastřeleny jak bez bodáku, tak i s nasazeným bodákem. Došlo-li k jeho opravě, ztrátě nebo zničení, musela se puška s bodákem opraveným či novým znovu nastřelit. Z tohoto důvodu byly bodáky s puškami vz. 33 vždy číslovány. Veškeré opravy, jakož i objednávání a uskladňování náhradních součástí

¹⁴ *Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva.* Praha, 1925, s. 47.

pro pušky vz. 33, zajišťovala armáda. Puška vz. 33 měla v pažbě uloženou třídílnou čistící soupravu s mosaznými spojkami. Jednotlivé části byly však velmi tenké, aby se vešly do otvoru v hlavišti pažby. Tím však byly i málo odolné proti poškození.¹⁵ Tato zbraň byla velice zdařilá a její používání si obě složky, které jí měly ve výzbroji, velice pochvalovaly. Je možné ji charakterizovat jako opakovačku s pevným zásobovacím zařízením umístěným ve střední části pažby na 5 nábojů. Náboje se do zbraně vkládaly pomocí páskového zásobníku. Při výstřelu byl mechanismus pušky uzamčen válcovitým závěrem opatřeným vpředu dvěma souměrně položenými uzamykacími ozuby. Závěr se otevíral otáčivým a posuvným pohybem.¹⁶ Jako střelivo se do pušky vz. 33 používaly ostré náboje vz. 23. Pro výcvik byly určeny náboje vz. 27. Ke každé pušce obdržel četník v rámci tzv. mírové dotace 60 ostrých nábojů vz. 23. Z tohoto množství si držitel zbraně ponechal pouze 15 kusů a zbývající střelivo bylo uloženo u velitele stanice.

Při zavedení zbraně do výzbroje se vždy zaváděly i různé doplňky. Jednalo se o čistící soupravy, chránítka mušky a ústí hlavně, nosné řemeny a podobně. Střelivo si ve službě četník ukládal do sumky, která byla součástí jeho výstroje. Celkem měl četník pro uložení nábojů k dispozici 4 kusy sumek, které bylo možno umístit na opasek.

Pro střeleckou přípravu jsou pak vydávány závěsné obrazy zbraní a různé brožury na úrovni návodu k použití. Pro pušku vz. 33 byly vydávány dva předpisy s řadou fotografií. Tímto byla například *Nauka o pušce vz. 33*, což byl služební předpis československého četnictva z roku 1935 obsahující patnáct fotografií.

Z krátkých palných zbraní využívalo četnictvo nejprve jakožto pozůstatek z rakouské monarchie revolvery Rast & Gasser vzor 1898, ráže 8 mm s válcem na osm nábojů, délkou hlavně 114 mm, o hmotnosti 850 gramů. Revolvery vz. 1989 se staly v prvních letech výstavby československé armády součástí značné nejednotné výzbroje. Tehdejší ministerstvo národní obrany nakoupilo v roce 1919 v Rakousku z uvolněného armádního materiálu, vedle jiných zbraní,

¹⁵ ŠMÍD, Jan. *Pušky a bodáky vz. 24: ve výzbroji československé, rumunské a německé armády*. I. Praha: Powerprint, 2016, s. 109 - 110.

¹⁶ SPURNÝ, Miroslav *Almanach příspěvků z X. Konference policejních historiků 2015*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2016, s. 370. ISBN 978-80-86466-97-2.

také 4000 revolverů vz. 1898. Armáda je z důvodu výzbrojní nouze dlouho používala, byť postupně zahraniční zbraně nahradily zavedené armádní pistole vz. 22 a zejména vz. 24.¹⁷ Koncem roku 1925 vyhovělo ministerstvo vnitra Zemskému četnickému velitelství v Praze a povolilo vyřazení a odprodej dvaceti tří kusů uvedených revolverů Mezinárodní hlídací společnosti s.r.o., za cenu 1150,- Kč.¹⁸

Samonabíjecí, Rakousko – uherská pistole Steyr M 1909 označována jako vz. 13, se sklopnou hlavní a zásobníkem na 7 nábojů, ráže 7,65 mm Browning byla četnictvem používána do vyčerpání zásob. Této zbrani je věnována část II. v Předpise o zbraních a střelbě četnictva, kde jsou popsány jednotlivé části zbraně: hlaveň se zamykací zpruhou a zamykací tyčinkou, závěr s úderníkem, spušťadlo s pojistkou, tělo pistole s pouzdem závěru, zásobník a potřeby. Potřebami dle tohoto předpisu byly míněny stejně jako u pušek čisticí prostředky, kterými jsou šroubovák a hlavňové kartáčky. Pistole se vyznačovala konstrukční zajímavostí v podobě sklopné hlavně. K samočinnosti zbraně bylo využito zpětného rázu k otevření závěru za současného vyhození prázdné (vystřelené) nábojnice. Při zpětném pohybu závěru byl současně natažen kohoutek. Jakmile dosáhl závěr svojí nejzazší polohy a zastavil se, byl působením zamykací zpruhy vyslán zpět do přední polohy. Při tomto pohybu zachytil obrubu horního náboje v zásobníku a zasunul jej do nábojové komory. Tím byla zbraň připravena k opětovnému výstřelu.¹⁹

Četnictvo kolem roku 1920 projevilo zájem o pistole vyráběné založenou Československou státní zbrojovkou v Brně. Jednalo se o zbraň vyráběnou po vzoru patentu firmy Mauser označovanou jako Nickl, tedy vzor N. Tato zbraň se následně dostala do výzbroje četnictva. Dle výnosu ministerstva vnitra č. 20.414 - 13 ze dne 10. května 1922 bylo stanoveno, aby byli všichni důstojníci a vrchní strážmistři vyzbrojeni pistolí. Vzhledem k tomu, že byly uvedené pistole

¹⁷ *Rakousko-uherský armádní revolver vzor 1898* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/rakousko-uhersky-armadni-revolver-vzor-1898/>.

¹⁸ Palné zbraně ve výzbroji četnictva: Výzbroj československých bezpečnostních sborů v letech 1918-1939. *Hlásí se policie*. Praha: MITA Press, 2001, V.(10), s. 19. ISSN 1211-8826.

¹⁹ SPURNÝ, Miroslav. *Almanach příspěvků z XI. Konference policejních historiků 2016*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2018, s. 339. ISBN 978-80-87544-89-1.

poměrně poruchové, došlo v roce 1923 k jejich výměně. Díky konstrukčním změnám se do výzbroje četnictva zavedl zdokonalený typ této zbraně označován jako vzor 22. V roce 1925, kdy byla brněnskou zbrojovkou ukončena jejich výroba, disponovalo četnictvo 2990 kusy. Pistole byly vyráběny v ráži 9 mm Browning, se zásobníkem na 8 nábojů, délkou hlavně 87 mm a o hmotnosti 560 gramů u první verze a 630 gramů u druhé verze. Zbraň byla složena z těchto částí: hlaveň, pouzdro se závěrem, spušťaadlo s pojistkou, tělo pistole, zásobník a potřeby. Předpis o zbraních a střelbě četnictva se zmiňuje i o této zbraně, která je zde označována jako vz. 22 nikoli N. V uvedeném předpise je pojednáno jako u všech zbraní o jejich jednotlivých částech, činnosti těchto částí ale i o konzervování či prohlídce pistolí. Udržování pistolí a zacházení s nimi: užívá-li se správně pistole a dbá-li se přesně pokynů zde uvedených, je možno omezit opotřebování pistole při střelbě na míru co nejmenší a udržeti ji jednoduchými prostředky a s malou poměrně ztrátou času tak, aby byla vždy upotřebitelná. Při nabíjení, střelbě a vybití je nutno zachovávat předepsaný postup.²⁰ V roce 1925 bylo ministerstvem vnitra rozhodnuto, že bude samonabíjecí pistolí postupně vyzbrojeno celé četnictvo. Ministerstvo národní obrany nabídlo ministerstvu vnitra pistolí vzor 22, která se již nevyráběla, ale bylo výslovně naznačeno, že tuto akci, vzhledem k jakosti a méněcennosti vzoru 22, realizovat nedoporučuje.

Výroba samonabíjecích pistolí byla již v této době přenesena do Jihočeské zbrojovky ve Strakonici. Tam vyráběná pistole vzor 24, vzniklá zásadním přestavěním vzoru 22 brněnské zbrojovky, již nesla všechny znaky moderní sériové produkce – dodržení vyrovnané kvality výroby a vzájemnou zaměnitelnost jednotlivých dílů umožněnou důsledným zavedením propracovaného tolerančního systému ve výrobě. Československá armádní pistole vz. 24 je samonabíjecí pistole s uzamčeným závěrem, ráže 9 mm Browning krátký (čs. náboj vzor 22), délky 160 mm, a délky hlavně 90,2 mm. Hmotnost s prázdným zásobníkem je 680 gramů. Kapacita zásobníku je 8 nábojů.²¹ Zbraň byla složena ze stejných hlavních částí jako zbraň vzoru 22. V některých již konkrétních součástkách se však tyto zbraně lišily. Jednalo se například o změnu na hlavni, která byla u

²⁰ *Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva*. Praha, 1925, s. 76.

²¹ *Palné zbraně ve výzbroji četnictva: Výzbroj československých bezpečnostních sborů v letech 1918-1939. Hlásí se policie*. Praha: MITA Press, 2001, V. (10), s. 19. ISSN 1211-8826.

vz. 24 delší a silnější. Oficiálně byla pistole vz. 24 zavedena do výzbroje četnictva výnosem ministerstva vnitra ze dne 3. února 1930, čís. 397-13 ai 1929, uveřejněném ve Věstníku četnictva č. 3 ze dne 10. března 1930.²²

Do výzbroje četnictva patřila i osvětlovací pistole vzoru 30, ráže 26,5 mm, kterou však užívali zejména příslušníci četnických leteckých hlídek.

Jako zajímavost lze uvést dále zbraň zavedenou do výzbroje četnických pohotovostních oddílů dne 10. listopadu 1937. Jednalo se o první automatickou zbraň zavedenou do výzbroje československých bezpečnostních složek na území Československé republiky. Lehký kulomet ZB vz. 26 byl do výzbroje četnictva zaveden zejména s ohledem na vývoj bezpečnostní situace na našem území. Pro použití této zbraně platily stejné zákonné předpisy jako pro použití všech ostatních zbraní četnictva. Rozdíl byl zásadně však v tom, že takového prostředku mělo být užito ve výjimečných případech, kdy se nejednalo o střelbu na jednu osobu ale o vzbouření, povstání nebo dobývání určitého místa. K zahájení palby z kulometu bylo třeba zvlášť vydaného povelu místně příslušného, nejvyššího velitele oddílu. Kulomet ráže 7,92 x 57 mm vážil 8,84 kg a disponoval hlavní o délce 1 165 mm. Maximální dostřel kulometu byl 3 200 metrů. Ke kulometům byly vydávány náboje vz. 23.

V předpise o zbraních a střelbě četnictva bylo uvedeno i to, jaký je třeba dodržet postup v případě, že zbraň selže. Četník měl v takovém případě podržet pistoli ještě několik vteřin, uvedeno asi pět, směrem k cíli. Selhat mohl samotný náboj, který byl vadný již z výroby, nebo se mohlo jednat o mechanické poruchy zbraně. U pistolí i karabin mohlo dojít během střelby k různým mechanickým závadám. Například poškození nábojové komory nebo vytahovače a vyhazovače vedlo ke špatnému vyhazování nábojnic ze zbraně. Mezi nejčastější závady při používání pušek patřilo špatné nabíjení, kdy se náboj při tomto vzpříčil. K závadě mohlo vést i nedostatečné zasunutí zásobníku do těla zbraně.

Četníci byli povinni o svěřené zbraně řádně pečovat a provádět jejich údržbu. V případě mechanických závad či poruch bylo možné zbraň nechat

²² SPURNÝ, Miroslav. *Almanach příspěvků z XI. Konference policejních historiků 2016*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2018, s. 342. ISBN 978-80-87544-89-1.

opravit, což bylo v kompetenci zbrojířů vojenské správy. Ve Věstníku četnictva ročníku X. z roku 1928 byl vydán seznam prováděných oprav zbraní vč. ceníku. Například u karabiny: „Novou mušku licovati a upevniti“ stálo 51 halířů. U pistole oprava mušky stála 30 halířů. Zbraň měla být po každém použití řádně vyčištěna. Tím se rozumělo zejména odstranění všech pevných zbytků po střelbě v hlavni, odstranění prachu, jiných nečistot, rzi nebo vlhkosti. Za účelem kontroly správné péče o přidělené zbraně byla prováděna jejich prohlídka. U pistolí se jednalo o kontrolu povrchovou, která spočívala v přesvědčení se, zda všechny části zbraně jsou řádně upevněny nebo třeba zda je hlaveň čistá bez známek koroze a poškození. Kontrolu rozebrané zbraně prováděl výhradně zbrojíř nejbližšího vojenského útvaru. Prohlídka karabin se prováděla jak ve složeném, tak i rozloženém stavu. Takovou kontrolu prováděl zejména velitel. V rámci prohlídky byla vyzkoušena především činnost závěru nebo kontrola bezproblémového nasazení a sejmutí bodáku.

Co se týče ukládání zbraní na četnické stanici, toto nebylo nijak speciálně ošetřeno. Na běžných četnických stanicích nebyly pro tyto účely zřízeny žádné k tomu určené místnosti či přímo zbrojnice, které by zajistily jejich bezpečné uložení. Pistole, obušky nebo část střeliva – rezervní náboje se ukládaly v kanceláři velitele v ohnivzdorné pokladně, která byla v rámci četnické stanice nejlépe zabezpečeným místem. Pro případ, kdy byl četník v pohotovosti, bylo nutné zajistit, aby svojí předepsanou výstroj a výzbroj měl co nejvíce po ruce tak, aby nastoupil do služby v co nejkratším čase. V době osobního volna měli četníci šavle a karabiny s bodáky uložené, resp. zavěšené ve svých světnicích u postele. K tomuto jim sloužily věšáky, které byly zavedeny kasárním předpisem již z dob monarchie. Služební zbraně četníků jsou zavěšeny na nejkrajnějším hořejším háku vpravo nebo vlevo, karabina se vztyčeným bodákem, pod ní na dolejšíh háku pak šavle (resp. pochva bodáku) s opaskem a navlečenými sumkami, které se nosí do obyčejné služby obchůzkové. Na opačné straně jest na nejkratším hořejším háku zavěšena služební brašna, uprostřed vlevo služební pokrývka na hlavu, vedle vpravo pak čapka.²³ Zbraně se zavěšovaly ústím vzhůru

²³ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 168. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

s nasazeným chránítkem, držadlem kliky odvráceným od stěny a uzavřeným závěrem. K ukládání zbraní nesmělo docházet v blízkosti kamen nebo tam, kde přímo svítilo slunce. Na zemském četnickém velitelství byl ke každé zbraní ve správě četnictva veden hlavní záznamní list o zbraní. V takovém listě byly zapsány údaje k držiteli zbraně, včetně data, kdy byla zbraň vydána nebo odevzdána. Dále byl vydáván záznamní list o zbraní, který měl v držení každý její uživatel. Do tohoto listu se zapisovaly jak údaje o vydání zbraně, tak její závady nebo provedené opravy. Za uložení zbraní soukromých zodpovídal každý sám.

3.1.2. Šavle a bodáky

Šavle, kterými bylo četnictvo vyzbrojováno, byly rozděleny na šavle určené pro mužstvo a šavle určené důstojníkům. Četnické mužstvo bylo zprvu vyzbrojeno krátkou služební šavlí vz. 1851, zatímco důstojníci používali šavli vz. 1861. V roce 1918 došlo k úpravě nošení šavle pro důstojníky, kteří měli užívat jakožto poboční zbraň bajonet bez ozdobného třapce. Nošení dosavadních služebních šavlí mužstvem nebylo předpisem nijak zakázáno a na základě toho byly tyto užívány nadále. Mužstvo však tuto výbrojní součástku nemělo příliš v oblibě. Nošení šavle bylo ve službě velmi nepraktické a takováto zbraň byla spíše na obtíž. O tom, jakým způsobem bude mužstvo vyzbrojeno do služby, však rozhodoval velitel stanice, který nemusel šavli s ohledem na místní podmínky předepsat.

Důstojníci disponovali od roku 1918 pouze bodákem, který však dostatečně nereprezentoval jejich postavení. Na základě toho bylo tedy rozhodnuto výnosem ministerstva vnitra ze dne 22. 1. 1924 o znovuzavedení šavle pro četnické důstojníky. Nově zavedená šavle byla odlišného vzhledu než ta původní a byla označována jako vz. 24. Koš byl podstatně zdobenější a opatřený středním státním znakem, byl skutečně reprezentativní. Navíc byl doplněn ozdobným třapcem (portepeé). Ten byl podle předpisu pro důstojníky stříbrný a pro generály zlatý.²⁴ Délka vycházkové šavle byla předepsaná tak, aby vyhovovala každému s ohledem na jeho vzrůst. Správně měla tedy sahat od levé kyčle nositele až k jeho levému kotníku.

²⁴ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 316. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

V roce 1927 došlo k zavedení služební šavle, která je v současné době označována jako vz. 29 pro strážmistry a vrchní strážmistry a následně byla výnosem ministerstva vnitra č. 54231-13 ze dne 14. 9. 1928 zavedena i pro četnické gážisty mimo služební třídy, ve službě i mimo ni. Služební šavle se tak spolu s karabinou a bodákem měla napříště stát normální výzbrojí. To znamená, že měla být do služby nošena vždy.²⁵ Šavle byla tvořena čepelí, jílcem a pochvou. Čepel ocelová klínového průřezu, po celé délce mírně zahnutá. Ostří čepel bylo broušeno a v délce cca 100 mm od hrotu je broušena i jeho horní část. Délka čepel byla 550 mm a její šířka 28 mm. Na jedné straně značka výrobce, na straně druhé vyraženo ČET číslo útvaru a číslo zbraně.²⁶ Jílec sloužil k uchopení a ovládnutí šavle, přičemž chránil pěst, ve které byla šavle držena. Rukojeť se vyráběla z bukového dřeva a byla potažena povlakem z rybí kůže. Pochva byla zpracována z ocelového plechu, byla mořena černou barvou a tvarově byla přizpůsobena tvaru šavle. Šavle musela být v pochvě uložená tak by nedocházelo k jejímu vypadávání. Četnická služební šavle nosí se navrch šatu na koženém závěsníku, vsunutém na opasku. Závěsník jest opatřen otvory pro šavli a pro bodák. Na jílcu připevněn trapez.²⁷ Služební šavle byla součástí výzbroje četnictva až do doby vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Šavle vz. 24 označená jako vycházková, směla být strážmistry a vrchními strážmistry nošena pouze k vycházkové uniformě. Tato šavle se podobala šavli důstojnické vzoru 24 a rozdíl byl ve vzhledu ozdobného koše. V roce 1927 byla na základě snahy o zvýšení reprezentativnosti četnictva zavedena šavle vycházková, vz. 27.

²⁵ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 314. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

²⁶ MORÁVEK, Karel a Petr MOUDRÝ. *Československé chladné zbraně 1918-1994*. I. Praha: ARS-ARM, 1995, s. 142. ISBN 80-900833-7-4.

²⁷ *Věstník četnictva*. Praha: Redakce v ministerstvu vnitra, 1928, X., číslo 12.

V souvislosti s rušením a znovuzaváděním šavlí nastaly změny v kombinacích používání či nošení uvedených zbraní. Mimo službu byli podle jednotlivých kategorií:

- Důstojníci správní a důstojníci služeb bez poboční zbraně, od roku 1924 se šavlí
- Důstojníci výkonní s bodákem, od roku 1924 se šavlí
- Vrchní strážmistři a strážmistři s bodákem od roku 1927 se šavlí
- Četníci na zkoušku s bodákem, od roku 1928 se šavlí

Ve službě byly používány tyto kombinace:

- Důstojníci správní a služeb pistole, od roku 1924 i šavle
- Důstojníci výkonní pistole a bodák, od roku 1924 místo bodáku šavle
- Vrchní strážmistři a strážmistři pistole nebo karabina s bodákem, od roku 1928 i šavle
- Četníci na zkoušku karabina s bodákem, od roku 1928 i šavle²⁸

Četnictvo užívalo bodáky pro karabinu vz. 90, 95 a pro krátkou četnickou pušku vz. 33. Rakousko – Uherský bodák vzor 1890 byl používán na pušku Mannlicher vzor 1890. Jeho celková délka byla 376 mm, z čehož čepel měřila 248 mm. Rakousko-uherský bodák vzor 1895 k pušce Mannlicher vzor 1895 pro mužstvo, byl jedním z nejrozšířenějších v období první světové války. Tento bodák byl dlouhý 361 mm a čepel měřila 248 mm. Jednalo se o pozůstatky zásob zbraní Rakouska Uherska. Bodáky tohoto typu se vyskytovaly ve dvou variantách, a to pro poddůstojníky a pro mužstvo. Československý bodák pro pušku Mauser vzor 33 byl určen pro krátkou československou opakovací pušku Mauser vzor 33. Bodáky byly uloženy v pochvě, ve dvojitém závěsníku spolu se šavlí vz. 29. K jejich použití mohlo dojít buď samostatně, nebo na zbraní. Délka bodáku byla 359 mm, přičemž čepel měřila 248 mm. Bodáku, není-li nasazen, užívá se jako ruční zbraně bodné a sečené, nasazen (vztýčen) činí z karabiny zbraň bodnou²⁹. Bodák byl složen ze tří částí a to čepele, jílce a příčky. Čepel byla plochá,

²⁸ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 106. ISBN 80-902670-0-9.

²⁹ *Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva*. Praha, 1925, s. 18.

povrchově upravena pískováním a na jedné straně ostře broušena. Opačná strana čepel byla zesílena a 35 mm od špičky byla zbroušena ve středohroté ostří. Po stranách byly žlábkovité výbrusy ke snížení váhy bodáku. V zadní části vybíhala čepel ve stopku, v níž byl podélný výřez pro vytěrák pušky. Na stopku se nýtovala příčka na jedné straně opatřena kroužkem pro upevnění na hlavní pušky. K zadní části jílce se mosazí pájela a jedním kolíčkem upevňovala hlavička jílce se stiskátkem. Stiskátko bylo opatřeno pružinovou maticí a ozubem zasahujícím do vnitřní bajonetové drážky, který přidržoval bodák na pušce. Ve střední části jílce se ke stopce upevňovaly dvěma šrouby s maticemi dřevěné střenky. Pochva sloužila ke skrytí bodáku. Tvořily ji vlastní pochva z černého ocelového plechu s kuličkou a noscem, který přidržoval pochvu v opaskovém závěsníku. Uvnitř pochvy byl přinýtován obústek se dvěma ocelovými pery, která bránila nechtěnému vypadávání bodáku.³⁰ Pokud byl bodák umístován na karabinu, bylo důležité, aby byl řádně a pevně nasazen. V případě, kdy by nebyl bodák na karabině pevně umístěn, mohlo by dojít při následné střelbě k jeho upadnutí. Sejmutí i nasazení bodáku na pušku nemělo být pro četníka nijak namáhavé.

3.1.3. Obušek

Četnictvo po svém vzniku nedisponovalo žádným obuškem, avšak státní policie tento prostředek užívala již od roku 1919 a byl označován jak pryžový kyj. Přesto, že původně sloužil k řízení dopravy, osvědčil se i jako mírnější donucovací prostředek. Cílem zavedení obušku do výzbroje četnictva bylo zejména předcházet použití střelné zbraně, která mohla zranit i jiné osoby než ty, proti kterým četník zakročoval. Navíc byl po jejím použití četník vyšetřován vojenským soudem. Obušek byl mezi výzbroj četnictva zařazen výnosem ministerstva vnitra v roce 1926, přičemž byla vydána i směrnice pro jeho použití. Obušek, zavedený jako součást služební výzbroje pro příslušníky četnictva kromě důstojníků správních a výkonných, nosí příslušníci četnictva do služby toliko při výtržnostech a shluknutích, jsou-li zařazení v semknutých oddílech.³¹ Použití obušku

³⁰ SPURNÝ, Miroslav. *Almanach příspěvků z X. Konference policejních historiků 2015*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2016, s. 370. ISBN 978-80-86466-97-2.

³¹ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 202.

jednotlivcem, při běžné obchůzkové službě bylo zakázáno. Jednotlivé stanice měly obušky přidělené a byly zde v úschově jejich velitelů. Velitel obušek nevydal ani v případě, kdy bylo možné předpokládat střet četnické hlídky při obchůzkové službě s demonstranty. Vrchním strážmistrům byly přidělovány obušky slabší, avšak ostatním četníkům obušky silnější. Dále měl být vybaven koženým řemínkem vč. karabiny sloužící k zavěšení na polokroužek všitý do posuvky umístěné na opasku. Toto byl jeden z mála popisů toho, jak má obušek užívaný četnictvem vypadat. Na obušek bylo pohlíženo jako na méně nebezpečnou zbraň, a tudíž se na jeho použití vztahovalo ustanovení § 13 zákona o četnictvu. Obušku bylo možné tedy užít v případě nutné obrany nebo k překonání odporu. V případě, že se útočník nacházel v delší vzdálenosti nebo disponoval zbraní, se obušku nepoužívalo. Ve staniční knize se vyzbrojení obuškem označovalo písmenem „O“. Způsob používání obušku byl však pro četníky poněkud komplikovaný. Četník měl při tomto držet karabinu ve své levé ruce, zavěšenou na řemeni levého ramene a poutko obušku mít navlečené na pravém zápěstí. Toto použití nebylo pro četníky zrovna bezpečné, jelikož hrozilo zranění se o nasazený bodák umístěný na karabině. Na základě toho byl navržen nový způsob držení karabiny, a to takovým způsobem, že karabina byla na řemeni a levou rukou byla držena za zády. Tomu se říkalo bosenské držení.³² Tento způsob nebyl však uznán a bylo tedy užíváno již výše popsání použití. O použití obušku bylo nutné podat hlášení, stejně jako při použití zbraně, přičemž postačovalo takové hlášení předložit písemně.

3.1.4. Svěrací řetízky

Popis svěracích řetízku včetně jejich užití lze nalézt ve Sbírce četnických předpisů, Služební instrukci. Řetízek na ruku jest 67,5 cm dlouhý a pozůstává z malých, podlouhle točených, svařených článků. U jednoho konce jest kroužek o průměru 22 mm, pak následuje ve vzdálenosti 12 cm 6 řetízkových článků, jichž poslední končí opět kroužkem o průměru 27 mm. Jestliže někdo má býti spoután, prostrčí se konec svěracího řetízku druhým kroužkem a na holém ohbí ruky utáhne tak pevně, aby ruka nemohla vyklouznouti; kolem druhé ruky, která na plocho

³² GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 324. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

má být položena na ruku již spoutanou, protáhne se pak rychle kratší konec řetízku prvním ještě volným kroužkem, a když byly obě ruce k sobě spoutány, zapne se zámek do přiměřeného článku řetízku (obr. 1.). Dvě osoby a to každá na jedné ruce, spoutají se k sobě způsobem zprvu popsáním podle výkresu (obr. 2.). V těchto případech neuzívá se řetízku spojovacího. Jestliže by měly být eskortovány tři nebo čtyři osoby, prostrčí se dlouhý spojovací řetízek u první dvojice páru středním kroužkem svěřacího řetízku, v němž svým vlastním kroužkem se zachytí; druhý konec spojí se u následující spoutané osoby aneb dvojice zámkem, čímž eskortované osoby jsou navzájem spoutány (obr. 3.). Řetízek svěřací musí sice být tak přiložen, aby žádná ruka nemohla vyklouznouti, přes to jest však pod přísným trestem zapovězeno, utáhnouti jej tak těsně, že by tím oběh krve byl rušen nebo osoba spoutaná byla poraněna.³³ Obrazová příloha k příkládání svěřacích řetízků je umístěna v příloze C této práce. Pouta, jak je známe dnes, nebyla pro četnictvo nikdy zavedena. Jednotlivá oprávnění k přiložení svěřacích řetízků četníkem jsou popsána v samotné kapitole.

3.1.5. Signální prostředky používané četnictvem

Služební píšťalku obdržel každý četník jako nedílnou součást výstroje. Prvořadě sloužila k přivolání pomoci, když byl četník v nouzi, nebo při pronásledování pachatele. Používána byla i k vydávání smluvených signálů semknutým četnickým oddílům při nasazení proti demonstrantům, nebo při výtržnostech.³⁴

Dalším prostředkem, který sloužil k signalizaci především povelů je takzvaná polnice. Jedná se o signální trubku bez klapek, de facto hudební nástroj. Československé četnictvo používalo polnice od počátku 30. let a to v případech, kdy zakročovalo pod jednotným vedením a velením při sroceních a shluknutích lidu. Polnici obsluhoval trubač. Ten se vždy vyskytoval v blízkosti velitele, který rozhodoval o užití zbraně. Takovýto signál byl zároveň poslední výstrahou před použitím zbraně pro srocený dav. Zprvu byli trubači zajišťováni

³³ ERHART, Josef a Oldřich PINKAS. *Sbírka četnických předpisů: Svazek I.* Kroměříž: J. Gusek, 1923, s. 190.

³⁴ *Policie* [online]. [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>.

velitelem četnického oddílu z nejbližší vojenské posádky. V roce 1933 bylo však vydáno nařízení ministerstva vnitra, které organizovalo přidělování vlastních polnic a zvolení trubačů z řad četnictva. Vybraní četníci se museli podrobit výcviku trubače. Četnictvo používalo pro signalizaci zakročujícímu oddílu signály běžně používané armádou. V době, kdy téměř každý dospělý muž absolvoval vojenský výcvik, to bylo dostatečným varováním sročenému davu. Signály k použití zbraně byly troubeny v případě, kdy zakročení nařídil přítomný představitel politické správy. V případech, kdy bylo nutno zakročit zbraní v nutné obraně a stavu nouze stačilo nařízení přítomného velitele četnického oddílu (troubilo se ale jen v případě, kdy nehrozilo pro asistenční oddíl nebezpečí z prodlení).³⁵

³⁵ O četnictvu. *Četníci: Četnická stanice Chlumeck nad Cidlinou* [online]. 21. 4. 2017 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.cetnici.cz/o-cetnictvu/>.

4. Oprávnění použití zbraně a donucovacích prostředků četnictvem

Jednotlivá oprávnění o použití zbraně ve službě četníkem jsou uvedena v ustanovení § 13 zákona č. 299/1920 Sb. o četnictvu. Rukověť četnictva obsahuje samostatnou kapitolu věnující se použití zbraní s názvem Zakročování četnictva, která obsahuje jednotlivé způsoby zakročování. Jedním z takovýchto způsobů je vymezeno jak užití zbraně palné, tak i například přiložení svěracích řetízků. V souvislosti se zakročováním měl četník určité povinnosti. Jak již bylo zmíněno, jedná se například o to, aby byl podle daného předpisu vystrojen a vyzbrojen. Další z povinností bylo, aby četník, který ve službě proti někomu zakročuje, užil slov „ve jménu zákona,“ v jazyce v místě obvyklém, kdy osoba, proti které byl zákrok směřován měla povinnost četníka uposlechnout. Osoba byla povinna uposlechnout výzvy četníka i v případě, kdy se domnívala, že je jeho výzva nezákonná. Na toto si však následně osoba dotčená zákrokem mohla stěžovat. Před touto výzvou by četník měl zaujmout postoj ve vzdálenosti 3-4 metry od osoby, proti níž zakročuje a to zejména s ohledem na to, že by mohlo být užitó zbraně. Zbraň bylo možné již při tomto postoji uchopit tak, aby byla připravena ke střelbě. Pokud byl četník vyzbrojen pouze pistolí, bylo možné otevřít pouzdro a dle okolností pistoli vyjmout a připravit k použití. Četník proti osobě, která neuposlechla jeho výzvy, mohl použít některý z prostředků donucovacích, jako například předvedení nebo zatčení. Četník měl sám uvážít způsob zakročení, kterého užije dle dané situace a také s ohledem na postavení osob, proti kterým takový úkon provádí. Zákrok proti nebezpečnému zločinci je třeba vést se zvýšenou opatrností, aby nedošlo například k napadení četníka nebo útěku takového zločince. Pokud byl však zákrok veden proti osobě, která se pouze dopustila přestupkového jednání a nebyla nijak nebezpečná, bylo by neúčelné při jednání s takovou osobou držet zbraň v ruce. V případech, kdy to okolnosti dovolovaly, měl četník nejdříve uvážít svůj postup, aby nedošlo ke zmaření úspěchu prováděného zákroku. V rámci takového uvážení bylo možné zvážít pomoc od jiných četníků anebo osob přítomných na místě. V případě, že by takovým vyčkáváním a uvažováním měla vzniknout škoda, musel četník zakročit bez odkladu. Pozoruje-li např. četník, jak v některé místnosti lupiči dobývají

se do pokladny, nezakročí zajisté okamžitě, nýbrž opatří si posilu a učinív z opatrnosti nutná opatření, aby pachatelům bylo zabráněno prchnouti, teprve pak zakročí. Vidí-li však, jak titíž pachatelé ohrožují na životě hlídače, který je přistihl, nelze si nejprve zjednatí posily, protože jde zde především o zachránění života hlídače, byť za cenu, že pachatelům podaří se pak uprchnouti.³⁶ Cvičení jednotlivých způsobů zakročování bylo prováděno dle výnosu generálního velitelství četnictva číslo 202/1929 ze dne 6. 2. 1929.

4.1. Jednotlivé způsoby zakročování

Dle služební instrukce četnictva měl četník dříve, než užije zbraně užít prostředku, který je mírnější a který by zajistil účel zákroku. Podrobněji o způsobech zakročování pojednává již zmíněná Rukověť četnictva. Konkrétními prostředky pro zakročování jsou napomenutí, udání, předvedení, zatčení, přiložení svěracích řetízků a až v poslední řadě by to mělo být užití zbraně. Napomenutí a udání jsou prostředky nejmírnější a jejich užití pro četníka nejsnadnější.³⁷ Použitím výše vyjmenovaných prostředků četník zasahoval do osobních práv osob, proti nimž zakročoval. Pokud došlo k neoprávněnému užití takových prostředků, mohlo být proti četníkovi zahájeno trestní nebo disciplinární stíhání. Podmínky pro zatčení osoby, přiložení svěracích řetízků a použití zbraně byly jasně stanoveny předpisem ve služební instrukci.

Napomenutím byl dán prostor dané osobě k tomu, aby upustila od zakázané činnosti nebo naopak splnila předepsanou činnost. Napomenout nebylo možné osobu, která se dopustila trestného činu soudního nebo jeho trestného pokusu. Napomenutí u správních přestupků bylo přípustné v případě, kdy pro takový případ nebylo zvláštního příkazu. Jednalo se například o přestupek spáchaný na úseku silničního řádu, který bylo nutné stíhat nebo oznámit. Napomenutí bylo dále přípustné v případě, kdy nebylo předepsáno, že se věc má udat, anebo není dle zákona dovoleno provinilce předvést. Udáním četník dával podnět příslušnému úřadu nebo soudu k zahájení řízení proti osobě, která se dopustila protiprávního jednání. Udání bylo možné využít v případě, kdy nebylo

³⁶ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 229.

³⁷ Tamtéž.

možné vyřídit věc napomenutím a nebyly shledány důvody pro předvedení nebo zatčení. Dále se jednalo o případy, ve kterých nebylo účinné předchozí napomenutí. Pokud se věc týkala osoby vojenské příslušnosti, byl pro její oznámení stanoven zvláštní postup.

Předvedení vykonávané četníkem na základě jeho vlastního podnětu bylo prováděno zejména ze dvou důvodů. Jednalo se o předvedení za účelem zjištění totožnosti osoby a předvedení za účelem okamžitého zahájení úředního řízení u příslušného orgánu. Za účelem zjištění totožnosti se předváděly osoby, u kterých nebyly důvody k zatčení, anebo takové osoby, které působily na četníka podezřele. Před tímto úkonem se měl četník nejdříve snažit zjistit totožnost osoby na místě výzvou k předložení jeho průkazu. Při předvedení byl četník povinen dodržet zvláště stanovené podmínky. Předváděné osobě nebylo možné nasadit svěrací řetízky, a pokud by se taková osoba dala na útěk, nesměl proti ní četník použít zbraně. Toto však neplatilo v případě, kdy by vyšlo najevo, že se jedná o nebezpečného zločince. Omezení osobní svobody předvedením smělo trvat jen nezbytnou dobu, která byla potřebná k dosažení sledovaného účelu. Předvedeny mohou konečně být také ony osoby, u nichž není dostatečných důvodů k zatčení, které ale byly při tak podezřelých okolnostech přistiženy, že se jeví nebezpečnými veřejné bezpečnosti.³⁸

Zatčením se rozumělo omezení osobní svobody, které bylo trestním řádem považováno za zatímní uvěznění či zadržení. Četník ze svého vlastního podnětu mohl zatknout například osobu, která byla dopadena přímo při činu. Dle ustanovení služební instrukce se za takové dopadení považovalo: 1. jestliže četník nebo někdo jiný pachatele nebo účastníka při trestném činu dopadl, 2. jestliže četník nebo někdo jiný jako očitý svědek, nebo očitým svědkem byv upozorněn, pachatele nebo účastníka hned po činu chytil nebo jeho pronásledování předsevzal.³⁹ Přiložit svěrací řetízky bylo možné osobám zatčeným nebo eskortovaným případně jako opatření proti zprotivení nebo útoku.

³⁸ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 440–442.

³⁹ Tamtéž.

4.2. Oprávnění použití donucovacích prostředků a zbraní četnictvem

V předchozích kapitolách byly vyjmenovány jednotlivé donucovací prostředky a zbraně, kterými četnictvo v dané době disponovalo. V této kapitole budou vymezena oprávnění k použití těchto prostředků.

Obušek jakožto donucovací prostředek bylo možno četníkem použít pouze v semknutých oddílech, použití jednotlivcem bylo vyloučené. Obušek se využíval při výtržnostech a shluknutích, kde docházelo k narušení veřejného pořádku. Pro použití obušku bylo platné ustanovení § 13 zákona o četnictvu stejně jako pro použití zbraně, jelikož za zbraň byl považován. Při používání obušku bylo nařízeno vystříhat se ran do obličeje.⁴⁰ Dle ustanovení § 65 služební instrukce četnictva odst. 10 je obušek považován za zbraň méně nebezpečnou a snadněji ovládatelnou. Při zakročení v semknutých oddílech bylo zbraně užito na povel velitele.

Použití svěracích řetízků sloužilo především k zajištění bezpečnosti. K tomuto prostředku se vztahovala i určitá omezení. Zjevně starým, nemocným osobám, mladistvým či ženám se svěrací řetízky směly přiložit pouze v případě, kdy nebylo možné zajistit bezpečnost četníka jiným způsobem. Četník měl přikládat tento prostředek v přítomnosti další spolehlivé osoby a to z důvodu, že by mohl být při tomto úkonu napaden. Jsou-li při přikládání svěracích řetízků přítomni četníci dva, má přiložit řetízky četník pořadím mladší, kdežto velitel hlídky pozoruje zatčence s karabinou pohotově nebo v ponosu; za tím účelem postaví se od něho stranou, aby měl poutaného lépe na očích a aby četníka, jenž řetízky přikládá, mohl chránit, jestliže by byl na něho útok učiněn. Nikdy nesmějí však četníci státí za sebou.⁴¹ Na důstojnost osob dotčených takovým to úkonem byl brán velký zřetel. Jednalo se například o doporučení vyhýbat se frekventovaným cestám a nevystavovat osoby zbytečnému zneuctění. Nutno výslovně též upozornit, že jest zakázáno utáhnouti řetízky více, než jest třeba, aby žádná ruka

⁴⁰ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 109. ISBN 80-902670-0-9.

⁴¹ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 504.

nemohla vyklouznouti a přiložiti je tak těsně, že by tím byl rušen oběh krve nebo způsobeno poranění. Mrzne-li, musí četník spoutanému vězni přikrýti ruce oděvem nebo šátkem, aby je měl chráněny před mrazem.⁴²

Uvedené prostředky, zde nazývané jako „donucovací“, byly označovány jako ty méně nebezpečné nebo mírnější. Je-li četník ozbrojen šavlí a karabinou, má užití pokud možno nejprve vztýčeného bodáku a šavle teprve tehdy, jestliže ho protivník uchopil za karabinu. Které zbraně má však četník užití, je-li ozbrojen šavlí a pistolí, není platnými předpisy výslovně stanoveno.⁴³ Při užití vztýčeného bodáku nutno tudíž bodnouti především do stehna, a není-li to možno, do rukou, tudíž do břicha nebo prsou, které má vždy vážnější následky; šavlí nutno rovněž seknouti proti končetinám (pokud ovšem okolnosti to připouštějí), při užití střelné zbraně nutno mířiti na nohy.⁴⁴

V Rukověti četnictva jsou uvedeny práva a povinnosti četníků konajících bezpečnostní službu, kdy jsou v bodě č. 9 uvedeny okolnosti, za kterých může četník zakročit i mimo službu. I když četník není ve službě a objevuje se na veřejnosti ve stejnokroji, musí býti vždy dle předpisu ustrojen a poboční zbraní ozbrojen, protože v případě potřeby jest oprávněn i mimo službu zakročiti. Předpoklady pro takové zakročení jsou: a) nebezpečí z prodlení, b) naděje na úspěch.⁴⁵ Dále jsou zde k tomuto vysvětleny pojmy nebezpečí z prodlení a naděje na úspěch. Nebezpečím z prodlení se rozumí nedostatek času pro úplné či dostatečné vyzbrojení četníka, jelikož by byl tímto zmařen účel služebního výkonu. Zatím co zmíněná naděje na úspěch je taková situace, kdy je nutno zvážit dané okolnosti, zejména zda bude možné tzv. zákrok zdárně ukončit. Četník, který by tedy nebyl schopen splnit podmínku naděje na úspěch, se musí buďto, nejdříve zcela vyzbrojit, anebo zákrok provede za přítomnosti jiného četníka, který je zcela vyzbrojen. I ve vztahu k tomuto oprávnění zakročit mimo službu měl četník povinnost mít při sobě legitimaci, kterou mohl prokázat svoji příslušnost k četnictvu.

⁴² ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 250.

⁴³ Tamtéž, s. 266.

⁴⁴ Tamtéž, s. 267.

⁴⁵ Tamtéž, s. 205-206.

4.3. Oprávnění použití zbraně

Použití palné zbraně bylo považováno za nejkrajnější donucovací prostředek, kterým četníci disponovali. Zákonný podklad použití tohoto prostředku je jasně vymezen v ustanovení § 13 zákona č. 299 o četnictvu ze dne 14. dubna 1920 ve znění zákona ze dne 31. ledna 1928 Sb. Četník službu konající má zákonem stanovená práva stráže civilní i vojenské, ale smí, šetře opatrnosti podle okolností případu potřebné, užití zbraně jen v těchto případech:

1. V případě nutné obrany, aby odvrátil násilný útok, jenž na něho byl učiněn, aneb který mu bezprostředně hrozí nebo jímž se život jiné osoby ohrožuje;
2. Jestliže nebezpečný zločinec, proti kterému četník zakročuje, na vyzvání četníkovy se nevzdá nebo se zdráhá opustiti svůj úkryt;
3. Nelze-li jinak překonati odpor, směřující k zmaření jeho služebního výkonu;
4. Aby zamezil útěk nebezpečného zločince, jehož nemůže jiným způsobem zadržeti

Zakročuje-li četnictvo semknuté pod jednotným vedením a velením při shluknutích a sroceních lidu, platí o použití zbraní předpisy platné v tomto směru pro vojsko.⁴⁶

Zákon byl novelizován zákonem č. 28/1928 Sb., což spočívalo v rozšíření práv četnictva týkajících se použití zbraně. Bod číslo 1. byl rozšířen o situaci ohrožení: „jenž na něj byl učiněn, aneb který mu bezprostředně hrozí“. Nově byl zařazen bod číslo 2. ve znění: „jestliže nebezpečný zločinec, proti kterému četník zakročuje, na vyzvání četníkovy se nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt“. Dosavadní body číslo 2. a 3. zůstaly, byly pouze přečíslovány. Další změnou bylo v tomto zákoně vymezení použití zbraně četnickou hlídkou a semknutým četnickým oddílem, zakročujícím pod jednotným vedením a velením při shluknutí a srocení lidu. Ve služební instrukci četnictva o použití zbraně pojednává ustanovení § 65. Zbraně smí však býti užito zásadně po vojensku; Služební

⁴⁶ Zákon č. 299/1920 Sb., o četnictvu ve znění k 31.1.1928.

instrukce však připouští, že v zápase a v tísní může zbraní vůbec býti užito i jinak. Vzhledem k § 65 služební instrukce, odst. 5 od konce, - (viz. nahoře čís. 3. posl. odst.) - nelze však užití střelné zbraně pouze pro postrach (např. střelba do vzduchu).⁴⁷

Podmínky pro použití zbraně je nutno rozdělovat především dle toho, zda zbraň použije četnická hlídka nebo semknutý oddíl zakročující pod jednotným vedením a velením při shluknutích a sroceních lidu. Rozdíl mezi oprávněními výše uvedených způsobů zakročování je značný. Četnický oddíl zakročující pod jednotným vedením a velením, v semknutém oddíle četnickém, při shluknutích a sroceních lidu je oprávněn použít zbraň pouze v případě nutné obrany nebo ve stavu nouze. V tomto případě se pro pojem nutné obrany užije ustanovení ve smyslu zákonů trestních. Dle ustanovení § 26 odst. 1 Směrnice pro vojenské asistence, jedná v nutné obraně ten, kdo podnikne něco za tím účelem, aby ubránil sebe nebo jiného proti bezprávnému útoku na život, tělo, dále svobodu a majetek. Obranou nesmí být způsobena újma nezúčastněným osobám. Toto však neplatí v případě, že by hrozilo přímé nebezpečí tělu nebo životu členu asistence nebo chráněné osobě, bude zbraně užito ve stavu nouze, bez ohledu na to, kdo jimi bude zasažen. Před použitím střelné zbraně měl být nejdříve proveden bodákový útok, případně obušky, pokud je mělo četnictvo k dispozici. Pro použití bodáku se užilo pokynu „Na bodák!“ po kterém četník přenesl karabinu do polohy na prsa, šikmo nalevo a dále postupoval podle služebního předpisu pro šerm bodákem. Pokyny, které nebylo možné vydat ústně, byly vydávány různými signály píšťalkou od velitele. Samotnému použití zbraně měly předcházet signály polnicí, které byly zároveň poslední slyšitelnou výstrahou pro srocený dav. Povel pro použití střelné zbraně dle výnosu min. vnitra číslo 123/13-1925 ze dne 3. března 1925, Věstníku četnictva číslo 7, zněl: „Salva! Směr... (například střed útočícího zástupu), Cíl... (například na nohy muže ozbrojeného puškou), vzdálenost... (ve stovkách). „K líci – zbraň! - Pal!“ Na povel „Salva!“ četník, jestliže se pohybuje, se zastaví, zaujme hbitě v uvedeném směru polohu k palbě a postaví hledí. Na povel „K líci- zbraň!“ četník přiloží karabinu k líci, zamíří a zabere podle čl. 130 cvičebního řádu. Na povel „Pal!“ stiskne

⁴⁷ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 273.

rychlejším svíráním ukazováčku spouští. Po výstřelu strhne rychle zbraň do polohy k palbě a nepřestává pozorovat cíl znovu nabije rychlým opakováním (otevřením a zavřením závěru).⁴⁸

Zakročení pod jednotným velením nebo vedením, při shluknutích a sroceních lidu připadalo v úvahu ve dvou případech. V prvním případě se jednalo o zakročení četníků místní stanice, kdy byla tato stanice událostmi překvapena. Ve druhém případě se jednalo o zakročení četnictva v místě, kde bylo soustředěné, a k tomuto byl pověřen velící důstojník. Rozhodnutí o použití zbraně asistenčními oddíly mohlo být dáno výslovnou žádostí zmocněného představitele politické správy o zákrok zbraněmi nebo samovolně bez takové žádosti, a to tehdy:

- podnikly-li srovnatelné osoby bezprávný útok na život, tělo, svobodu nebo majetek kohokoliv a nebyl-li dotyčný politický úředník přítomen nebo mu byl znemožněn svobodný projev vůle

- jestliže bylo na přítomného politického úředníka stříleno, nebo byl-li napaden jednou nebo více osobami.⁴⁹

Nelze však za takové zakročování považovat zakročování, které četnictvo provádí semknutě, například při hledání pachatele v rozvinutém tvaru. Na všechny ostatní případy se vždy užití ustanovení § 13 zákona o četnictvu. Velitel hlídky rozhoduje tudíž zpravidla též o užití zbraně a dává povel k jejímu užití, leč že člen hlídky jemu podřízený ocitl by se v situaci, kdy povelu velitele nebyl by s to vyčkati (nutná obrana apod.), nebo kdy dostal by se náhle z dosahu rozkazovací moci velitelovi apod.⁵⁰

Doví-li se četnická stanice, že větší množství lidu ruší klid, vytáhne veškeré mužstvo, jemuž byly předem vydány záložní náboje, když se bylo přesvědčilo o dobrém stavu svých zbraní, pod velením velitele stanice na místo činu a postaví se před zástupem lidu v přiměřené vzdálenosti, podle možnosti kryto v zádech. Zástup budiž s poukazem na následky a užití zbraně, k němuž by jinak mohlo

⁴⁸ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 273.

⁴⁹ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939)*. Praha: POLICIE HISTORY, 1999, s. 109. ISBN 80-902670-0-9.

⁵⁰ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 253.

dojít, „Jménem zákona“ vyzván, aby se rozešel. Zároveň ustanoví velitel stanice několik obratných, silných četníků, aby při vhodné příležitosti zatkli vůdce a nejhorší křiklouny. Pro použití zbraně na povel velitele platí v tomto případě ustanovení § 65, poslední odstavec.⁵¹

V souvislosti s použitím zbraně je četník povinen dbát zvýšené opatrnosti a řádně uvážit, zda je možné použít mírnějšího prostředku před použitím zbraně samotné. Tyto prostředky byly již zmíněny v rámci kapitoly jednotlivých způsobů zakročování (přiložení svěracích řetízků, zatčení). Dalším z těchto prostředků bylo napomenutí hlasem rozkazovacím, které se využívalo k pohrůžce užití zbraně například způsobem „Jménem zákona! Stůjte nebo užijte zbraně!“. Pokud se zločinec dal na útěk, byl četník povinen pokusit se jej chytit. V případech, kdy bylo evidentní, že se vzdálenost mezi četníkem a uprchlíkem zvětšuje a jsou k tomu vhodné podmínky, lze užít zbraně (viz. zákonné ustanovení). Přes toto rozlišování zbraní méně nebezpečných a zbraní nejnebezpečnějších jest však podle služební instrukce při volbě zbraně, pokud ji daná situace připouští rozhodným:

- a) způsob ozbrojení četníka
- b) okolnost, je-li osoba, proti níž zakročuje, ozbrojena čili nic, jakou zbraní jest opatřena a jak jí hodlá proti četníku užití
- c) v případech uvedených v §13 zákona, č. 1 a 3 pak ještě též intenzita a způsob útoku, resp. odporu, který jest odvrátiti, resp. překonati

Příklady: Jen je-li protivník neozbrojen, nebo je-li ozbrojen pouze holí, bude lze zpravidla užití vztýčeného bodáku. Je-li však protivník ozbrojen střelnou zbraní, nebo jinými nebezpečnými předměty, (např. vidlemi atd.), které užití vztýčeného bodáku vylučují, bude třeba užití zbraně střelné. Kromě toho bude mnohdy nutno užití střelné zbraně místo bodáku, byl-li by četník napaden, resp. byl-li by mu kladen odpor větším počtem osob. Při pokusu o útěk lze ovšem vztýčeného bodáku užití jen, pokud vzdálenost mezi utíkajícím a četníkem to umožňuje, jinak se užije zbraně střelné.⁵²

⁵¹ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 456.

⁵² Tamtéž, s. 268.

Užití zbraně v případě nutné obrany je definováno jako odvrácení násilného útoku, který je veden proti četníku nebo mu bezprostředně hrozí. Dále v případě, kdy je takovým útokem ohrožen život jiné osoby. Četníkovi jest v první řadě zbraň dána k tomu, aby ve službě- jsa napaden- ji použil ku své vlastní obraně. V druhé řadě, aby chránil ohrožený život jiné osoby, a konečně aby zjednal průchod zákonům.⁵³

K užití zbraně jako prostředku, který donutí nebezpečného zločince se vzdát nebo opustit jeho úkryt je nutné, aby se jednalo o nebezpečného zločince. K tomuto pojmu bude pojednáno následovně. Před použitím zbraně s ohledem na uvedený důvod je četník povinen nejdříve nebezpečného zločince vyzvat, aby se vzdal nebo opustil svůj úkryt. Služební instrukce předepisuje i konkrétní formuli pro výzvu, aby se dotyčný vzdal „Ruce vzhůru“ k čemuž je třeba zároveň použít i výzvu předepsanou obecně pro zakročování „Jménem zákona!“.

V případě, kdy nelze jinak překonat odpor směřující ke zmaření četnickova služebního výkonu, je četník oprávněn použít zbraň za podmínky, že vykonává službu a osoba, proti níž zakročuje, klade odpor, který směřuje ke zmaření služebního výkonu a tento odpor nelze překonat jiným způsobem než použitím zbraně.

Četník je dále oprávněn použít zbraň v případě, kdy nelze zadržet nebezpečného zločince, který je na útěku, jiným způsobem. Zde musí četník opět uvážit, zda je osoba nebezpečným zločincem a zda nelze použít mírnějších prostředků jako například služebního psa, pokud je k dispozici. Zbraně měl četník užít co nejšetrněji a nesmí při tom být ohrožen život jiných osob.

Zbraně mohl četník užít i ve zvláštních situacích, kdy došlo například k útěku nebezpečného zvířete a takové zvíře ohrožuje životy osob. Takový případ četník ohlásil jen u velitelství oddílu a vyžádal si náhradu vystřeleného náboje.

Četník byl povinen poskytnout v případě potřeby osobě první pomoc, podat o tom hlášení a dále byl zodpovědný za neoprávněné použití zbraně.

⁵³ JURKA, František. *Směrnice, vysvětlivky a pokyny pro četníka, konajícího bezpečnostní službu*. I. Kroměříž: J. Gusek, 1922, s. 36.

Jistou zvláštností, ke které se pracně přibližujeme téměř po sto letech, byla dokonce možnost použití zbraně na území některých sousedních států, kdy mohly bezpečnostní orgány v případě nebezpečí z prodlení pronásledovati postihem zločince na útěku z území jednoho státu do území státu druhého a po dobu postihu nositi služební výzbroj a jí použití v případě nutné obrany.⁵⁴ Překročování státních hranic společných pro Německo, Rakousko a Polsko četnictvem bylo upraveno dohodami, které upravovaly vzájemnou podporu a poskytování pomoci v zájmu bezpečnostní služby při pronásledování pachatelů a sledování stop trestných činů vedoucích přes hranice. Například dohoda vyhlášená pod č. 70/1931 Sb. zn. a n. z 15. 5. 1931 o překračování hranic s Německem uváděla oprávnění stíhat uprchlé zločince nebo jiné osoby, které ohrožují veřejnou bezpečnost do pohraničního území druhého státu a tam je zadržet. To bylo možné pouze v případech odporu, který bylo možné překonat pouze zbraní nebo při sebeobraně. Střelné zbraně mohlo být užito jen k odvrácení bezprostředního útoku.

Zajímavostí je, že užití služebního psa k zakročení proti osobám nebylo žádným zvláštním předpisem upraveno, avšak dle Rukověti četnictva bylo možné psa použít jako zbraně v případech, kdy byly naplněny podmínky pro použití zbraně jako takové. O této problematice však pojednává kynolog Theodor Rotter v publikaci Užití vycvičeného psa ve službě bezpečnostní z hlediska našeho zákonodárství ve srovnání se zákonodárstvím států sousedních. Služebního psa by bylo lze přece považovati za jeden z oněch „mírných prostředků“, jichž četník má a smí použít, než jest nucen sáhnout ke zbraní. A stejně i není sporu o tom, že útok psův na násilníka jest pro jeho život méně nebezpečný a zas naopak, že pes svým chrupem jest daleko způsobilejším bezpečnost zakročujícího četníka proti zákeřnému útoku násilníkovu, po případě podobnému útoku včas a rázně zabránit.⁵⁵

Jakékoli použití zbraně muselo být ohlášeno, a to prostřednictvím Zemského četnického velitelství ministerstvu vnitra. Obsahem hlášení byly údaje k četníkovi, který zbraň použil, tedy jeho jméno, způsob jakým zbraň použil, jméno

⁵⁴ Použití zbraně četníky v období první republiky. *Hlásí se policie*. Praha: MITA Press, 2002, VI. (6), s. 11. ISSN 1211-8826.

⁵⁵ RULC, Jiří. *Almanach příspěvků z XI. Konference policejních historiků 2016*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2018, s. 268-282. ISBN 978-80-87544-89-1.

osoby proti které bylo zbraně užito, zákonný důvod užití zbraně, výsledek užití zbraně- zda došlo ke zranění, usmrcení a v souvislosti s tím i pobyt osoby proti které bylo zakročeno.

Kromě případů, kdy bylo použití zbraně dle zákona odůvodněné, nastaly i případy, kdy se použití zbraně dalo předejít. K tomuto byl vydán sborový rozkaz býv. četnického inspektora číslo 1. ze dne 9. února 1909. Četníci by svojí prozíravostí, opatřeními, rozvážným vystupováním nebo správným postupem mohli v daných případech předejít případům násilného odporu a tím i následnému použití zbraně. Co se týče chování četníků, měli se vyhýbat hrubých nebo sprostých gest, vystupovat nestranně a zdržet se jakékoli provokace. Především měl četník rozlišovat, zda šlo o spory s politickým či národnostním podtextem, demonstrace, porušení zákona nebo vypátrání zločinců. Při zakročování proti opilým nebo pomateným osobám bylo zapotřebí dbát zvýšené opatrnosti a také trpělivosti. Důraz byl tedy kladen zejména na to, aby se zbraně užilo pouze v závažných důvodech. Zneužití zbraně a nezákonné zacházení se zbraní, jako bodání do předmětů, stohů, střílení po zvěři apod. jest zakázáno a trestno.⁵⁶

4.3.2. Nutná obrana, nebezpečný zločinec

Pojem nutné obrany a nebezpečného zločince byl vymezen Služební instrukcí, konkrétně v ustanovení § 65.

Nutná obrana byla vymezena následovně: případ nutné obrany jest tu tehdy, jde-li o bezprávný násilný útok, tedy o útok skutkem, a ohrožuje-li útok buď osobní bezpečnost četníkovu, nebo život jiné osoby. Útok musí nastávat nebo aspoň bezprostředně hrozit, tj. z okolností musí býti nepochybně patrné, že se útočník k jeho okamžitému provedení strojí a útok nesmí býti ještě dokonán.⁵⁷

Pojem nebezpečný zločinec pak byla citovaným ustanovením vymezena následovně: nebezpečným zločincem jest rozuměti osobu, která byla příslušným

⁵⁶ JURKA, František. *Směrnice, vysvětlivky a pokyny pro četníka, konajícího bezpečnostní službu*. I. Kroměříž: J. Gusek, 1922, s. 39.

⁵⁷ ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 453.

úřadem četníku jako nebezpečný zločinec výslovně označena, anebo kterou četník musí podle jiných nepochybných okolností důvodně pokládati za osobu obzvláště nebezpečnou pro stát, osobu nebo cizí majetek.⁵⁸ Stát ohrožující se rozuměli velezrádci, vyzvědači, strůjci a původci vzbouření, pak osoby, které činí útoky na zařízení státní pomocí třaskavin. Osobám nebezpečnými byli označeni vrazi, lupiči, kteří překonávali odpor pomocí zbraně. Pro cizí majetek byli velmi nebezpečnými žháři nebo nebezpeční zloději. Nebezpečnost pachatele se vztahuje vždy jen na onen čin, pro který je stíhán a nikdy snad na čin dřívější, pro který sobě případně již trest odpykal. Např. osoba, která byla trestána pro vraždu, nemůže býti považována za nebezpečnou, je-li po čase pro žebrotu zatčena.⁵⁹

⁵⁸ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*: Praha, 1932, s. 453-454.

⁵⁹JURKA, František. *Směrnice, vysvětlivky a pokyny pro četníka, konajícího bezpečnostní službu*. I. Kroměříž: J. Gusek, 1922, s. 38.

5. Výcvik použití zbraně

Střelby četnictva tzv. školní, byly upravovány zejména již zmíněným předpisem o zbraních a střelbě četnictva, vydaným ministerstvem vnitra. K provedení školních střelb byl každoročně vydáván rozkaz generálního velitele četnictva. Na základě poznatků z předešlého roku byla k tomuto vydávána i směrnice ke zdokonalení praktických cvičení a střelb. Společně se školní střelbou se prováděla i prohlídka zbraní zbrojířem, který případně na místě odstranil zjištěné závady a provedl opravy zbraní. Předpis upravoval jak výcvik v používání karabiny, tak výcvik v používání pistole.

Výcvik v používání karabiny při střelbě vypadal následovně. Četník nosí karabinu na pravém rameni v poloze „Na rámě zbraň“ nebo „Na řemen zbraň“ podle ustanovení Cvičebního řádu pro pěší vojsko P-I-I. Pojistka musí být vždy zavřena, ať již je karabina nabita či nenabita; otvírá se jen k nabíjení a střelbě. Úderníková zpruha musí být, není-li karabina nabita, vždy spuštěna, hledí karabiny vz. 90 v nejnižší poloze (300 kroků), hledí karabiny vz. 95 v normální poloze (500 kroků).⁶⁰ Střelba se prováděla ve třech základních pozicích: ve stoje, v kleče, v leže. Cvičení spočívalo v nácvičku spouštění, zaměřování a přikládání zbraně. Spouštění bylo nacvičováno se školními náboji, které šetřily části závěru. Při nácvičku přikládání a zaměřování nesmělo být manipulováno se závěrem. Cvičení probíhalo na malé terče s černým středem a zmenšené figurové terče, které byly umístovány na chodbách kasáren ve vzdálenosti asi 15 kroků, ve výšce 80 cm od podlahy. Mezi časté chyby nácvičku přikládání a zamerování patřilo například nesprávné postavení nohou nebo nedostatečné zasazení karabiny do ramene. Pro školní střelbu z karabiny bylo každému přiděleno 25 ostrých nábojů ročně. Četníci na zkoušku v teoretickém výcviku dostávali 50 ostrých nábojů. Pro každou cvičící skupinu pro určení časové polohy bylo přiděleno 20 ostrých nábojů. Každému byl vystaven záznam o střelbě z karabiny, do kterého se zaznamenávaly dosažené výsledky. Školní střelbu řídil velitel oddělení, případně ustanovený četnický důstojník. Velící střelb rozhodl pěti až deseti výstřely na nastřelovací terč určit tzv. časovou polohu. Jednalo se o zjištění

⁶⁰ *Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva.* Praha, 1925, s. 113.

odchylek zásahů způsobených povětrnostními podmínkami. Střelci nastupovali v pořadí za sebou, jak měli střílet. Následně jim byl oznámen směr střelby, terč, vzdálenost a poloha k palbě. Pokud nebyla poloha stanovena, mohl si jí střelec určit sám. Četník vyzvaný ke střelbě si vzal svoji zbraň a šel s ní v ponosu na místo stanovené ke střelbě. Karabinu si poté postavil k noze a odpovídal na otázky kladené instruktorem. Po zaujmutí polohy určené pro střelbu si četník přezkoušel hledí, nabil karabinu a provedl střelbu. Střelba se prováděla na terč na seskupení, kruhový terč, kruhový terč s figurou nebo na figury (ležící, klečící, běžící).

Střelba z pistole byla výše uvedeným přepisem také upravena. Pistole se nosí v pouzdře, které jest navlečeno na opasku napravo od mosazné přezky. Pojistka musí být vždy zavřena, ať je pistole nabita či nenabita. Před použitím se vyjme pistole z pouzdra pravou rukou.⁶¹ Pokyny byly předepsány pro střelbu tzv. pěšky, ve stoje nebo z koně. Chybami při střelbě z pistole byly označeny situace, kdy se četník trupem nakláněl příliš dopředu nebo dozadu. Další z jednou chyb bylo označeno přílišné pokrčení paže. Výměra nábojů pro ostré střelby činila 16 kusů pro každého střelce. Rozvrh školní střelby by vyznačen v záznamu o střelbě. Při střelbě „pěšky“ se pistole z pouzdra vytahovala až na střelnici. Zde byla nabita a odjištěna. Po odstřílení musela být zbraň zajištěna a uložena bez nábojů do pouzdra.

Zajímavostí je, že byla ročně každému četnickému oddělení vyměřená odměna ve výši 100 Kč a každé třídě doplňovacího oddělení 50,- Kč, za střelecké výkony. Z částky 100 Kč pak byly vyměřeny odměny ve výši 50, 30 a 20 Kč. Z částky 50 Kč to bylo 30 a 20 Kč. Takováto odměna byla určena střelcům, kteří dosáhli nejlepších výsledků při střelbě z karabiny dle záznamu o střelbě a splnili stanovené podmínky.

⁶¹ *Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva*. Praha, 1925, s. 123.

6. Reálné příklady použití donucovacích prostředků a zbraní četníky

V publikaci *Rukověť četnictva* je uveden praktický příklad, kdy došlo ke smrtelnému útoku na četníka příkládajícího svěrací řetízky zatčené osobě. Výstrahou budiž případ četníka Václava Bukače ze stanice v Horní Cerekvi v Čechách, kterého dne 10. ledna 1897 usmrtil zatčený cikán, když mu Bukač sám bez přispění jiné osoby příkládal svěrací řetízky.⁶²

Dalším příkladem lze uvést zdokumentovaný případ použití bodáku vrchním strážmistrem Františkem Brzkem. Ten dne 19. června 1919 v lese Dubina u Bukoviny „použil bodla, nasazeného na služební pušce proti cikánu Růžičkovi se smrtelným účinkem. Vrchní strážmistr Brzek spolu s četníkem na zkoušku Josefem Kubařem prováděli zákrok proti bandě cikánů, kteří byli podezřelí, že v Bukovině rozměňovali nepravé stokorunové bankovky. Když se blížili k táboru, potkali dva cikány, kteří počali ihned, jakmile četníky zpozorovali hulákat a poněvadž z obleku jejich dalo se souditi, že jsou zběhy, bylo přikročeno k jejich zatčení. Podezřelý Růžička přiskočil k Brzkovi, který měl pušku připravenou k odražení případného útoku a uchopil jej za ní a pravou rukou, v níž měl skleněnou láhev, zaútočil na Brzka. V tom okamžiku učinil vrchní strážmistr Brzek nemaje jiné možnosti odvrátiti útok, výpad a bodl bajonetem Františka Růžičku do levého boku pod žebra. Růžička tomuto zranění na místě podlehl.“⁶³

K zakročení bodákem došlo například i dne 7. října 1932. Na četnické stanici v Hulíně se ten den dostavil oznamovatel krádeže, který byl fyzicky napaden pachatelem na útěku. Jelikož se jednalo o Rudolfa Mrkvana, který byl místnímu obyvatelstvu i četnictvu znám pro svoji kriminální minulost, vydal se strážmistr František Malanta za ním, do místní cihelny. Vzhledem k tomu, že šlo o službu tzv. v místě vyzbrojil se pouze pistolí a šavlí. Tou dobou se na stanici jiný četník nenacházel, a proto vyrazil stržm. Malata v doprovodu policejního strážníka. Mrkvan však ještě před jejich příchodem podnikl dělníky v cihelně k tomu, aby byli na jeho straně. Oba zakročující byli následkem toho

⁶² ERHART, Josef. *Rukověť četnictva*. Praha, 1932, s. 249.

⁶³ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019 s. 324. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

v cihelně obklíčeni. Štábní strážmistr Malata se rozhodl na obranu služební šavli, jakožto zbraň méně nebezpečnou. Vzhledem k tomu, že by zakročením mohlo dojít ke zranění i jiných osob než zločince Mrkvana, rozhodl Malata o ústupu. Na četnické stanici se již nacházeli velitel stanice, vrchní strážmistr Beran a štábní strážmistr Štěrbáček. Poté co byl velitel stanice seznámen se situací, rozhodl o plném vyzbrojení všech členů tříčlenné hlídky, která se následně přesunula do místní cihelny. Mrkvan však i nadále podněcoval přítomné dělníky a dělnice, kteří pokračovali ve srocování. Vrchní strážmistr Beran vyzval účastníky ve jménu zákona, aby se rozešli domů, kdy však uposlechla jen část z nich. Mrkvan začal po hlídce házet hrnce. Vrchní strážmistr opětovně vyzval jménem zákona k rozchodu s hrozbou, že jinak bude použito zbraně. Poté nařídil uchopit karabiny v ponos. Mrkvan reagoval tak, že si vyhrnul košili a vyzýval četníky, aby jej bodli. Když se k němu pomalu postupující štábní strážmistr Štěrbáček s karabinou v ponosu ze strany blížil, nakopl jej Mrkvan vši silou do břicha, až četník zavrával. V tom okamžiku již vrchní strážmistr Beran na nic nečekal a bodl útočníka nikoliv do břicha, jak si přál, ale přesně po vojensku do stehna.⁶⁴ Rozzuřený Mrkvan popadl sekyru a začal se s ní okolo sebe ohánět. Strážmistr Malata však i přesto dokázal Mrkvanovi přiložit na jednu ruku řetízky. Následně mu napomohl štábní strážmistr Štěrbáček, který útočnickovi vyrazil sekyru z ruky a svalil jej na zem, kde byl spoután. Mrkvan byl převezzen k ošetření a následně do věznice. Četnická hlídka sepsala o svém zákroku Hlášení o užití zbraně podle § 28 II. dílu Jednacího řádu četnictva. V předepsaném hlášení bylo uvedeno, že k použití zbraně došlo ve službě vrchním strážmistrem Václavem Beranem podle ustanovení § 13 bodu I., a to bodnutím bodákem do stehna nebezpečného zločince Rudolfa Mrkvana, aby byl odvrácen násilný útok na četnickou hlídku se způsobeným zraněním a následným dodáním do věznice okresního soudu v Kroměříži.⁶⁵

Případů, kdy došlo k zakročení v semknutém oddíle, bylo zaznamenáno velké množství. Já jsem vybrala jeden z nich, který je zajímavý i proto, že je v něm popsáno užití signálu polnicí. Jedná se o událost, která se uskutečnila v obci

⁶⁴ DLOUHÝ, Michal. *Četnická abeceda*. Praha: Jindřich Kraus - Pragoline, 2021, s. 33-36. Otisky (Pragoline). ISBN 978-80-7517-040-8.

⁶⁵ Tamtéž, s. 33-36.

Bílovec 2. března 1933. Jednalo se o shromáždění příslušníků komunistické strany. V této době bylo srocování na veřejných místech okresním úřadem zakázáno. Na uvedenou akci dohlíželo celkem 31 četníků z okolních stanic a 10 četníků z místní stanice v Bílovci včetně místního okresního velitele. Vzhledem k narůstajícímu počtu účastníků shromáždění rozhodl okresní úřad o vyklizení náměstí. Intervenující úředník vrchní komisař Dr. Jan Chorobok dav vyzval k jeho rozchodu celkem třikrát. I přes upozornění na možnost použití zbraně, však dav neuposlechl. Na základě toho, bylo přistoupeno k zakročení soustředěného oddílu. Demonstranti kladli odpor, a proto bylo užito obušků. Dav byl následně vytlačen do postranních ulic a vstup na náměstí byl zablokován. Z přítomných výtržníků byli dva předvedeni k okresnímu úřadu pro neuposlechnutí vyhlášky. Následně se situace uklidnila. Zajímavostí v tomto případě je skutečnost, kdy velitel oddílu špkt. Snížek před použitím obušků nechal troubit signál polnicí. Neobvyklé na tom je zejména to, že signály polnicí měly být vydávány pouze v případech použití střelné zbraně nebo bodáku. Snížek odůvodňoval svůj postup tím, že nemohl vědět, zda při vyklizování náměstí nedojde i k případnému užití bodáků. Vysvětloval přitom také, že dávat signály v průběhu akce je obtížné až nemožné. Dle jeho soudu bylo nutné dav upozornit ještě před započítím akce oddílu. ZČV však s tímto stanoviskem nesouhlasilo a ve své odpovědi dne 13. března zdůraznilo, že odlišný postup ohledně užití polnice je nepřijatelný a „budiž se ho napříště vystříháno“.⁶⁶

Případ, ve kterém by bylo použito při zákroku šavle, nebyl doposud zjištěn. Většina událostí, kde došlo k útoku šavlí, byla takových, kdy je zločinci použili proti četníkům poté, co je přepadli. Dokonce je i zaznamenán případ, kdy právě kvůli nošení šavle zemřel při obchůzce četnický závodčí. Četnický závodčí Karel Dvořák o 10. hodině večerní opouštěl chýši, vrací se k domovu k Nemanicům, zmátl si cestu a zřítiv se z vysokého terasu, nabodl se na vypadnuvší mu šavli a zde vykrvácením zemřel.⁶⁷

⁶⁶ KOLÁŘOVÁ, Ivana. *Almanach příspěvků z XI. Konference policejních historiků 2016*. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2018, s. 155. ISBN 978-80-87544-89-1.

⁶⁷ GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019, s. 311. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

Použití střelné zbraně lze ukázkově prezentovat na události z roku 1933. Na železniční trati Suchdol – Přerov docházelo k opakovaným krádežím převáženého zboží. Jelikož se škoda během několika měsíců vyšplhala přes 100.000,- korun, bylo rozhodnuto o skrytém nočním hlídání železniční tratě. Na tomto se pochopitelně podílelo několik četnických stanic z okolních vesnic, kudy trať vedla. Tato akce přinesla úspěch po delší době. V úseku mezi nádražím Hranice a zastávkou Drahotuše byli ukryti dva četníci ze stanice v Drahotuších. Hlídka zde zpozorovala projíždějící vlak, ze kterého neznámá osoba shazovala železné barely. Osoba si dávala však signály s mužem ukrytým v příkopu poblíž tratě. Jakmile vlak projel, muž z příkopu se rozhodl spočítat shozené barely za použití elektrické svítilny. Při tomto však posvítíl do obličeje jednomu ze strážníků. Štábní strážmistr okamžitě nato vyskočili z úkrytu a vyzvali muže, ve jménu zákona, aby dal ruce vzhůru a zůstal na místě. Muž však dané výzvy neuposlechl a vytáhl z kapsy zbraň. Když však viděl, že se k němu blíží další četník, dal se na útěk. Trojice četníků muže pronásledovala a opakovaně jej vyzývala ve jménu zákona, aby se zastavil. Toto bylo však bez úspěchu a ve chvíli, kdy hrozilo, že zločinec ve tmě uprchne, rozhodla se hlídka po muži vystřelit ze služebních karabin. Přesto, že byl pachatel zasažen, pokračoval v útěku. Následně jej však dostihla jiná četnická hlídka, která sledovala situaci zpovzdálí. Muž byl zraněn jedním zásahem do oblasti kotníku na levé noze. Druhého pachatele se podařilo vypátrat na nádraží v Přerově. Tento se také pokusil na četníky vytáhnout z kapsy zbraň, avšak ti mu v tom stihli zabránit. Následně bylo zpracováno Hlášení o užití zbraně podle § 28 II. dílu Jednacího řádu četnictva s tím, že výstřelu z pušky bylo užito štábní strážmistrem Janem Adamem a štábním strážmistrem Rudolfem Dočekalem podle ustanovení § 13 bodu 4 zákona o četnictvu, aby bylo zamezeno útěku nebezpečného zločince, jehož nebylo možno jiným způsobem zadržeti.⁶⁸

⁶⁸ DLOUHÝ, Michal. *Četnická abeceda*. Praha: Jindřich Kraus - Pragoline, 2021, s. 178-181. Otisky (Pragoline). ISBN 978-80-7517-040-8.

7. Oprávnění použití donucovacích prostředků a zbraně PČR v současnosti

Použití zbraně Policií České republiky v současnosti je upraveno zákonem číslo 273/2008 Sb. o Policii ČR. Zákon je rozdělen do celkem patnácti hlav. Použití donucovacích prostředků a zbraně je uvedeno podrobně v hlavě IX. ustanovení § 51 až § 59. V porovnání se zákonem o četnictvu, je nynější zákon obsáhlejší a upravuje jednotlivá oprávnění velmi podrobně. Ustanovení § 51 ukládá policistům užít při zákroku donucovacího prostředku a zbraně, k jejichž používání byli vycvičeni. V následujícím ustanovení § 52 jsou vyjmenovány jednotlivé prostředky, které je policista oprávněn při zákroku užít. Jedná se celkem o 17 donucovacích prostředků:

- a) hmaty, chvaty, údery a kopy
- b) slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek,
- c) obušek a jiný úderný prostředek,
- d) vrhací prostředek, mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícím účinkem,
- e) vrhací prostředek, který nemá povahu zbraně podle § 56 odst. 5,
- f) zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla,
- g) vytlačování vozidlem,
- h) vytlačování štítem,
- i) vytlačování koněm,
- j) služební pes,
- k) vodní stříkač,
- l) zásahová výbuška,
- m) úder střelnou zbraní,
- n) hrozba namířenou střelnou zbraní,
- o) varovný výstřel,
- p) pouta,
- q) prostředek k zamezení prostorové orientace,

V ustanovení § 53 jsou uvedeny obecné podmínky použití donucovacích prostředků. Policista je oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku. Před použitím donucovacího prostředku je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito donucovacích prostředků. To neplatí v případě použití prostředku k zabránění odjezdu vozidla. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví osoby a zákrok nesnese odkladu. Policista je oprávněn použít donucovací prostředek, který

- a) umožní dosažení účelu sledovaného zákrokem a
- b) je nezbytný k překonání odporu nebo útoku osoby, proti níž zakročuje.

Policista při použití donucovacího prostředku dbá na to, aby nezpůsobil osobě újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání.⁶⁹ V dalších ustanoveních jsou uvedeny oprávnění použití prostředku k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění jeho odjezdu, použití pout a prostředků k zamezení prostorové orientace. Použití zbraně je stanoveno v §54.

1) Policista je oprávněn použít zbraň

- a) v nutné obraně nebo krajní nouzi,
- b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,
- c) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,
- d) nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku,
- e) aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor,
- f) nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví,

⁶⁹ Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR v posledním znění.

- g) jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby, nebo
 - h) ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.
- 2) Použití zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné.
 - 3) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až e) je policista povinen vyzvat osobu, proti níž zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví policisty nebo jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.
 - 4) Při použití zbraně je policista povinen dbát nutné opatrnosti, zejména neohrozit život jiných osob a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.
 - 5) Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná a sečná, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.⁷⁰

7.1. Srovnání Policie ČR a československého četnictva z pohledu problematiky použití zbraní a donucovacích prostředků

Cílem této kapitoly je porovnání prostředků, které mělo k dispozici československé četnictvo ve srovnání s donucovacími prostředky PČR v současnosti, včetně oprávnění spojených s jejich použitím.

Od počátku vzniku bezpečnostních sborů až do současnosti lze říci, že donucovací prostředky a zbraně příslušníků plnily vždy stejnou funkci. Jednalo

⁷⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR v posledním znění.

se vždy především o ochranu života a zdraví osob. V druhé řadě se jedná i o ochranu veřejného pořádku či majetku. Použití takových prostředků bylo zapotřebí jasně vymezit v zákoně, aby nedocházelo k jejich nadbytečnému či nepřiměřenému použití.

V současnosti jsou jednotlivá oprávnění a povinnosti spojené s použitím donucovacích prostředků a zbraně uvedena v zákoně o policii č. 273/2008 Sb., ustanovení § 56. U četnictva byla tato oprávnění vymezena v zákoně o četnictvu č. 299/1920 Sb., ustanovení § 13. Pokud budeme chtít tyto dvě ustanovení porovnat, není to příliš složité. Zákon o četnictvu obsahoval pouze 4 zákonné důvody, kdy je četník oprávněn použít zbraň. Tyto byly již vyjmenovány v předchozích kapitolách. Zákon o policii v současnosti obsahuje 8 zákonných důvodů opravňujících použít zbraň. Nynější zákon obsahuje navíc ustanovení pod písm. f) nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví. Toto je příklad vývoje zákonných předpisů. V letech 1918–1939 sice četnictvo užívalo dopravní prostředky, avšak ne v takové míře, jako je to v současnosti a předpoklad ujíždějícího řidiče hlídce byl tedy minimální. Právě s ohledem na takovýto vývoj je třeba legislativu upravovat tak, aby se o ni bylo možné opřít v různých situacích. Použití zbraně ke zneškodnění zvířete je posledním důvodem opravňujícím policistu použít zbraň. Zatímco četník k tomuto neměl oporu přímo v zákoně č. 299/1920 Sb. ale pouze v určeném předpise. Další ustanovení, které oproti četnictvu lze v současné době použít při zákroku se zbraní je pod písm. e) aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor. O tom, co je chráněným objektem nebo prostorem rozhoduje vláda ČR. Jedná se především o sídla ústředních orgánů státní správy, například Parlament nebo Úřad vlády ČR. Policie ČR je dále oprávněna užít střelné zbraně pro hrozbu pachateli, tzv. varovný výstřel. Ve většině případů je použití tohoto prostředku účinné a pachatelé zanechají svého jednání z obavy o svůj život. Takovýto způsob zákroku u četnictva byl naopak zakázán.

Co se týče přidělovaných zbraní policistům v současnosti v porovnání s četníky, je rozdíl poměrně zásadní. Pro běžnou hlídkovou nebo obchůzkovou

službu je policista vyzbrojen pistolí. Poslední dobou je však běžné, že takzvané prvosledové hlídky, určené zejména k zakročování proti nebezpečným pachatelům mají k dispozici i dlouhé zbraně. Samozřejmě s ohledem na vývoj ve zbrojním průmyslu se jedná, již o plně automatické zbraně. Dlouhé zbraně se během služby ukládají do trezoru, který je součástí příslušenství služebních vozidel. I díky tomuto je služba nyní mnohem pohodlnější, než jakou měl četník, který převážně nosil karabinu při sobě po celou dobu výkonu služby na řemeni.

Ve srovnání s četnictvem současný policista disponuje také velkým množstvím donucovacích prostředků. Dle poznatků z praxe se domnívám, že nejpoužívanějším donucovacím prostředkem policistů jsou hmaty, chvaty, údery a kopy. Je to jeden z nejmírnějších prostředků a zároveň je však poměrně účinný. V souvislosti s množstvím přidělených prostředků byl nutný i vývoj výstrojních součástí. V současné době jsou policisty velmi oblíbené taktické vesty, které usnadňují nošení donucovacích prostředků ve službě a zároveň poskytují balistickou ochranu. Vývoj výstrojních součástí stále směřuje zejména k tomu, aby byla služba co nejpohodlnější ale i praktická. Kromě slzotvorných prostředků, několika druhů obušků disponují určení policisté i prostředky s dočasně zneschopňujícími účinky. Jedná se o takzvaný TASER. Tento prostředek funguje na principu elektrického šoku, který je vyvolán po zasažení těla osoby speciálními elektrodami. Nesmírnou výhodou této zbraně je vzdálenost, ze které jí lze použít. U většiny donucovacích prostředků je totiž zapotřebí, aby byl policista v bezprostřední blízkosti osoby, což zvyšuje riziko napadení zakročujícího.

Spolu s vývojem celého bezpečnostního sboru se vytvořilo i několik nových a zejména speciálních útvarů. Jedná se o útvary jak s vymezenou, tak i s celostátní působností. Příslušníci, zařazení do takových útvaru prochází speciálním výcvikem a jsou nasazováni při zákrocích proti pachatelům závažných trestných činů. Výcvik je zaměřen na taktiku zákroku, použití jednotlivých prostředků a zbraní. Tyto útvary zakročují především pod jednotným velením, což upravuje ust. § 59 zákona o policii. Četnictvo zakročující pod jednotným vedením a velením bylo podřízeno vojenským předpisům.

Z pohledu použití zbraní a donucovacích prostředků je v současnosti kladen velký důraz na přiměřenost v případech, kdy je nutno přistoupit k jejich použití. Veřejnost má dle mého názoru k takovým zákrokům velmi negativní až odsuzující postoj. V dnešní době je běžné, že si nezúčastněné osoby nahrávají video záznamy na mobilní telefony, které následně zveřejňují na sociálních sítích. V praxi jsem se setkala převážně s takovými záznamy, ze kterých nevyplýval důvod zakročení policie. Pravděpodobně i na základě toho přistoupila policie k zavedení osobních kamerových zařízení, která jsou již nedílnou součástí výstroje.

Policista je oprávněn použít pouze takové prostředky, k jejichž používání je vycvičen. Výcvik je pochopitelně podstatný k tomu, aby bylo použití donucovacích prostředků a zbraně účinné a došlo co k minimálnímu ohrožení života osoby, proti níž je zakročováno. Stejně požadavky byly kladeny i na četníky.

Četnictvo za zbraň označovalo několik odlišných prostředků, zatím co policie v souvislosti s předepsanými oprávněními pro zakročování užívá pojem zbraně pouze pro zbraň střelnou. Jinak je tomu v případě, kdy zbraně použije pachatel. Zde se rozumí zbraní cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznější. Pojem nebezpečného pachatele bychom v žádném zákonném ustanovení nenašli a policista si takovou osobu musí dokázat označit sám, dle daných okolností. Metodická příručka pro policii č. 1-2017 Ř ŘSPP k donucovacím prostředkům a zbraním uvádí jako příklad osoby nebezpečného pachatele výňatek usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2009, sp. zn. 6 Tdo 643/2009. Jedná se tedy o: zvláště nebezpečného recidivistu, pachatele úmyslného trestného činu, o kterém vyjde najevo, že je ozbrojen nebo že hrozí, že zaútočí zbraní, dále osoba, která byla Policii ČR výslovně označena za nebezpečného pachatele (vězeň na útěku). V předpisech pro četnictvo, byl také komentován pojem nebezpečný zločinec několika příklady viz. kapitola výše.

Zakročování je z mého pohledu v dnešní době ve většině případů zdárně zakončeno. Tomu to napomáhá několik aspektů. Policisté vykonávají službu ve více členných hlídkách, mají k dispozici řadu komunikačních ale i ochranných prostředků. Kdežto četníci se ve většině případů museli spoléhat pouze sami na sebe. Vzhledem k tomu, že většina obchůzek byla prováděna jednotlivci, bylo

zapotřebí nejdřív řádně uvážit, zda je vůbec vhodné přistoupit k nějakému zákroku. Právě v souvislosti s tím, že se četník setkával často se zločinci sám, docházelo často k napadání četníků. Většinou takové napadení skončilo vážným zraněním nebo smrtí četníka. Pravděpodobně k tak vážným následkům docházelo zejména poté, co se zločinec zmocnil zbraně četníka, který pochopitelně neměl k dispozici žádný účinnější prostředek, který by mohl proti zločinci použít. V době od vzniku Československa byla velká pravděpodobnost, že je zločinec určitým způsobem ozbrojen. Četníci ovšem nedisponovali kromě přílby žádnými ochrannými prostředky. I přesto, že četnictvo a policii dělí od sebe již sto let, velké množství současných předpisů vychází z této historie. Například ustanovení zvláštní omezení při zakročování upravuje, proti kterým osobám nelze použít určité donucovací prostředky. Předpisy pro četnictvo upravovalo zakročování proti takovýmto osobám pouze v rámci celkového postupu. Oboje lze však chápat takovým způsobem, že zákrok proti ženám, osobám zjevně přestárlým, se zjevnou tělesnou vadou nebo dětem je nutno vést se zvýšenou opatrností a užít co nejmírnějších prostředků.

V souvislosti s použitím zbraně a donucovacích prostředků mají policisté stejně, jako měli i četníci určité povinnosti. Co se v podstatě nezměnilo, je ustanovení, které ukládá povinnost co nejvíce šetřit život osob, proti kterým je zákrok směřován. V souvislosti s tím samozřejmě i povinnost těmto osobám poskytnout první pomoc. S použitím zbraně se váže jak vyrozumění nadřízeného, tak i sepsání protokolu, kde je nutné uvést veškeré okolnosti zákroku.

Dle statistiky uveřejněné na internetovém webu Policie České republiky bylo v roce 2015 zaevidováno 9 254 případů použití donucovacích prostředků dle ust. § 52 písm. a) zák. č. 273/2008 Sb. V roce 2020 bylo evidováno celkem 11 343 takových případů. Takováto statistika byla zveřejněna i v souvislosti s použitím střelné zbraně dle ust. § 56 zák. č. 273/2008 Sb. V roce 2015 bylo 19 případů, kdy byla použita policií zbraň celkem 43, zatímco v roce 2020 se jednalo o 19 případů.

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit historický vývoj jednoho ze základních bezpečnostních sborů na našem území z pohledu používaných zbraní a prostředků, které byly součástí výzbroje československého četnictva. V souvislosti s použitím těchto zbraní při zakročování jsou v práci uvedena jednotlivá oprávnění stanovená v předpisech pro četnictvo.

První kapitola je pro přiblížení konkrétní problematiky věnována stručné historii četnictva, a to od dob jeho založení, přes jeho vývoj na našem území od roku 1918, až po následný zánik vlivem II. světové války. Druhá kapitola popisuje základní právní úpravu vztahující se k použití donucovacích prostředků a zbraní československého četnictva. Kromě typické zákonné úpravy měli četníci k dispozici i služební instrukci, která podrobněji upravovala jejich postup při jednotlivých způsobech zakročování. V současnosti Policie České republiky takovým předpisem nedisponuje a řídí se především zákony a závaznými pokyny. Hlavní část práce je věnována jednotlivým typům zbraní, kterými četnictvo na území Československé republiky disponovalo v období od roku 1918 do roku 1939. Třetí kapitola popisuje jak zbraně palné, tak i chladné. Zprvu se jednalo o zbraně převzaté z dob Rakousko – Uherské monarchie. Následně již četnictvo v předmětném období disponovalo zbraněmi československé výroby. Pro zajímavost jsou na závěr této kapitoly zmíněny i další prostředky, které četnictvo užívalo v souvislosti s použitím zbraní. Jednalo se o signální prostředky, které plnily svojí úlohu před samotným použitím zbraně. Následující kapitola vymezuje oprávnění k použití zbraní a donucovacích prostředků četnictvem. Jednotlivé způsoby zakročování četnictva byly stanoveny služební instrukcí. S tímto úzce souvisí především základní oprávnění k použití zbraně uvedená v zákoně č. 299/1920 Sb. Ustanovení §13 zmíněného zákona jasně stanovovalo situace, za kterých bylo možné použít zbraň. Stejně jako je tomu v současnosti, bylo i za dob četnictva nutné, aby byl příslušník používající zbraň k tomuto řádně vycvičen. Toto téma je stručně zpracováno v páté kapitole. Za účelem snazšího zhodnocení daného tématu je v práci uvedeno několik reálných případů použití zbraní četníky. Sedmá kapitola se věnuje problematice zbraní a donucovacích prostředků Policie České republiky v současnosti. V návaznosti na toto téma bylo

provedeno srovnání obou zmíněných bezpečnostních sborů z pohledu zbraní, donucovacích prostředků a jejich použití.

Zpracováním uvedené práce se podařilo dosáhnout stanoveného cíle, kterým bylo přiblížení historie československého četnictva z pohledu vývoje předepsané výzbroje a dalších prostředků sloužících k zajištění účelu zákroku. Především byly analyzovány jednotlivé prostředky a zbraně užívané četnictvem na území Československa v letech 1918-1939, včetně jednotlivých oprávnění k jejich použití. Studium zadaného tématu se podařilo nalézt několik zásadních rozdílů mezi četnictvem a současnou policií. Rozdíl lze spatřovat zejména v množství dostupných prostředků, kterými příslušníci četnictva disponovali ve srovnání s nynějšími policisty. Samotné porovnání zmiňovaných bezpečnostních sborů bylo velmi zajímavým prvkem této práce. Toto téma by bylo vhodné pro další zpracování v případě dalšího pokračování ve studiu.

Seznam použité literatury

Monografie

Almanach příspěvků z X. Konference policejních historiků 2015. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2016. ISBN 978-80-86466-97-2.

Almanach příspěvků z XI. Konference policejních historiků 2016. I. Praha: Muzeum Policie ČR, 2018. ISBN 978-80-87544-89-1.

DLOUHÝ, Michal. *Četnická abeceda.* Praha: Jindřich Kraus - Pragoline, 2021. Otisky (Pragoline). ISBN 978-80-7517-040-8.

ERHART, Josef. *Rukověť četnictva.* Praha, 1932.

GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929).* Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

JURKA, František. *Směrnice, vysvětlivky a pokyny pro četníka, konajícího bezpečnostní službu.* I. Kroměříž: J. Gusek, 1922.

MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.: Československo (1918-1939).* Praha: POLICIE HISTORY, 1999. ISBN 80-902670-0-9.

MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva III.: Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945).* Praha: Police history, 2001. ISBN 80-86477-01-0.

MORÁVEK, Karel a Petr MOUDRÝ. *Československé chladné zbraně 1918-1994.* I. Praha: ARS-ARM, 1995. ISBN 80-900833-7-4.

MOUDRÝ, Petr. *Bodáky Československa.* Praha: Nakladatelství odborné literatury, 1992. ISBN 80-900833-1-5.

Předpis o zbraních a střelbě četnictva: Služební předpisy čs. četnictva. Praha, 1925.

Věstník četnictva. Praha: Redakce v ministerstvu vnitra, 1928, X., číslo 12.

Časopisecké články

Použití zbraně četníky v období první republiky. *Hlásí se policie*. Praha: MITA Press, 2002, VI.(6). ISSN 1211-8826.

Palné zbraně ve výzbroji četnictva: Výzbroj československých bezpečnostních sborů v létech 1918-1939. *Hlásí se policie*. Praha: MITA Press, 2001, V.(10). ISSN 1211-8826.

Zákonná úprava a IAŘ

Zákon č. 299/1920 Sb., o četnictvu ve znění k 31.1.1928.

Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii ČR v posledním znění.

Metodická příručka Ř ŘSPP k používání donucovacích prostředků a zbraně příslušníky PČR. In: . Praha: Policejní prezidium, 2017, číslo 1-2017.

Elektronické zdroje

SCHIMMER, David. *Použití donucovacích prostředků - statistiky* [online]. 5. 10. 2021 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pouziti-donucovacich-prostredku-statistiky.aspx>.

SCHIMMER, David. *Statistika použití zbraně* [online]. 23.11.2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-pouziti-zbrane.aspx>.

Historie četnictva a policie [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>.

Bodáky [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: https://www.vhu.cz/exhibit_category/bodaky/.

Rakousko-uherský bodák vzor 1890 na pušku Mannlicher vzor 1890 [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/rakousko-uhersky-bodak-vzor-1890-na-pusku-mannlicher-vzor-1890/>.

Rakousko-uherský náhradní bodák na pušku Mannlicher vzor 1895 [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/rakousko-uhersky-nahradni-bodak-na-pusku-mannlicher-vzor-1895/>.

Československý bodák pro pušku Mauser vzor 33 [online]. [cit. 2023-02-20].
Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/ceskoslovensky-bodak-pro-pusku-mauser-vzor-33/>.

Seznam příloh

Příloha A:

- fotografie zbraní četnictva užívaných v letech 1918/1939⁷¹

Příloha B:

- dobové fotografie zachycující četnictvo⁷²

Příloha C:

- fotografie související s další výstrojí a výzbrojí četnictva

⁷¹ Všechny obrázky zdroj: Archiv muzea Policie České republiky v Praze

⁷² Všechny obrázky zdroj: Archiv muzea Policie České republiky v Praze

Přílohy práce

Příloha A

Karabina Mannlicher vz. 90 s bodákem

Obrázek 2 Karabina Mannlicher vz. 95 s bodákem

Četnická puška vz. 33 s bodákem

Označení zbraní určených četnictvu

Pomůcky pro čištění zbraně, motouznice pouzdra, čistící šňůra a motouznice ústí

Náboj vz. 93

Náboj vz. 23

Školní náboj vz. 24

Pistole vz. 13

Pistolový náboj 7,65 mm Browning

Pistole vz. 22

Pistole vz. 24

Náboje vz. 22 do pistolí vz. 22 a 24

Šavle pro četnické důstojníky

Vycházková šavle pro sbor strážmistrů a vrchní strážmistry

Četnická služební šavle a řemínkový závěsík

Přílohy B

Důstojník četnictva s šavlí vz. 24

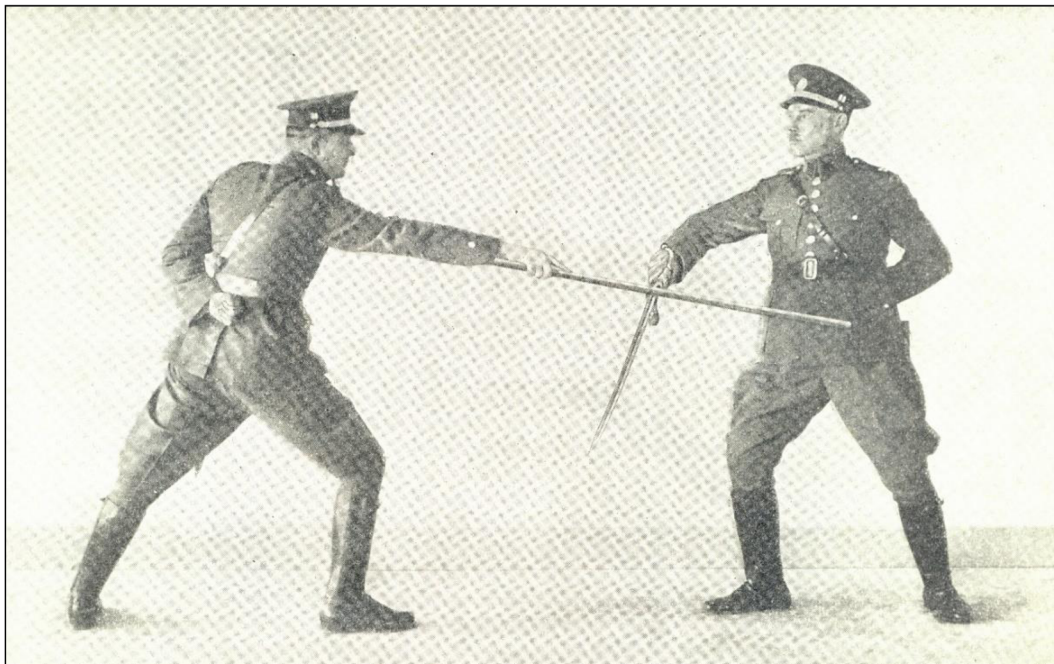
Četník s vycházkovou šavlí

Četníci se služebními šavlemi

Vyobrazení z dobového předpisu o výcviku četnictva v šermu služební šaví

Četník s puškou Mannlicher vz. 95 při zadržení pytláka, který má přiložené svěrací řetízky.

Četníci při výcviu střelby

Semknutý oddíl četnictva

Návrh na držení pušky při použití obušku

Cvičení použití obušků

Příklad obrany četníka napadeného třemi útočníky

Strážmistr četnictva v kompletní hlídkové ústroji, rok 1927⁷³

⁷³ Zdroj obrázku: GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

Přikládání svěracích řetízků⁷⁴

Četníci lyžaři⁷⁵

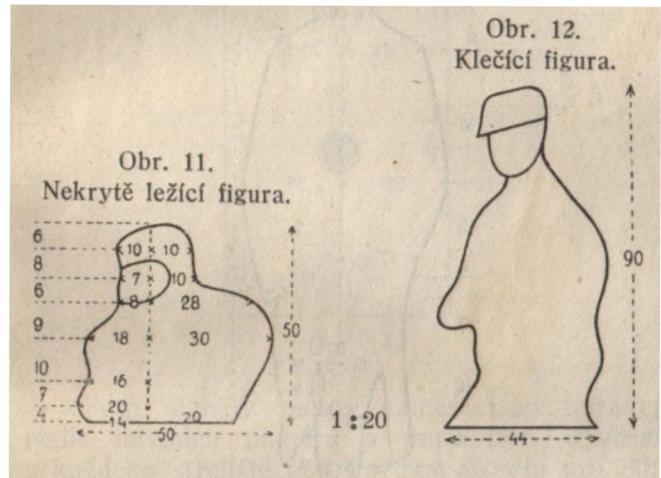
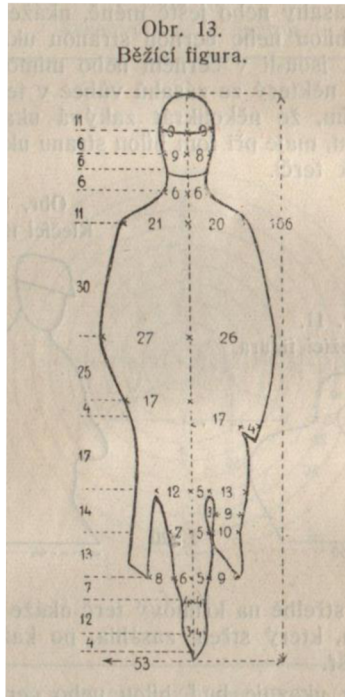

⁷⁴ Zdroj obrázku: GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

⁷⁵ Zdroj obrázku: GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.

Přílohy C

Terče používané při výcviku střelby na figuru

Vzor hlavního záznamního listu o zbrani z dobového předpisu

Příloha 6a.
Malý formát koncept. papíru.
Celý arch.

Zemské četnické vel. pro..... Oddělení

Hlavní záznamní list o zbrani.

Karabina vzor $\frac{90}{95}$, čís.....s bodákem.
Pistole vzor....., čís.....s příslušenstvím.
Šavle pro četn. důstojníky vz. 24, čís.....s příslušenstvím.
Šavle pro četn. gážisty b, h, tř. čís.....s příslušenstvím.*)

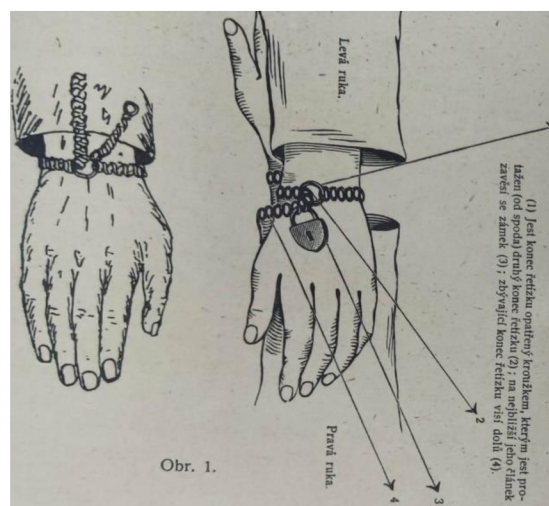
Datum a rok změny	Jméno držitele zbraně	Ráz v polích**)	Nastalé změny
31/5. 1924	Strážm. Novočný Josef	8-5 mm	obdržel
2/3. 1925	" "	" "	odvedl
31/4. 1925	" Tesař Petr	8-5 mm	obdržel
a t. d.			

*) Nehodící se škrtněte.
**) Uvéstí případné rozšíření vývrtu.

Interiér kasáren- uložení výstroje a výzbroje

Přiložení svěracích řetízků⁷⁶

⁷⁶ Přiložení svěracích řetízků zdroj: ERHART, Josef a Oldřich PINKAS. *Sbírka četnických předpisů: Svazek I.* Kroměříž: J. Gusek, 1923.

Četnická přilba⁷⁷

Četnická přilba zavedená v roce 1928.

⁷⁷ Zdroj: GALAŠ, Radek. *Československé četnictvo (1918-1929)*. Praha: Academia, 2019. První republika. ISBN 978-80-200-3016-0.